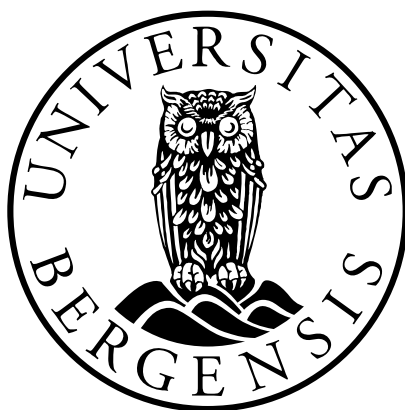

Skal påtalemyndigheten iverksette
etterforskning ved opplysninger om
mindre alvorlig fysisk vold i nære
relasjoner?

*Hensynet til barnets beste i skjønnsutøvelsen
etter strpl. § 224*

Kandidatnummer: 142

Antall ord: 14879

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. mai 2023

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse.....	2
1 Innledning	4
1.1 Tema og problemstilling.....	4
1.2 Temaets aktualitet og avgrensing.....	5
1.3 Rettskildebildet og metodiske spørsmål	8
1.4 Kort om enkelte sentrale begreper i oppgaven	10
1.4.1 Etterforskningsbegrepet	10
1.4.2 Barnets beste – en materiell rett, et tolkningsprinsipp og en prosedyreregulering ..	11
1.4.3 Voldsbegrepet	13
2 Opportunitetsprinsippet.....	14
3 Skjønnsutøvelsen – «rimelig grunn» til å undersøke	16
3.1 Hjemmelsgrunnlaget i strpl. § 224.....	16
3.2 Forholdet mellom strpl. § 224 og strpl. § 62a tredje ledd.....	19
4 Når har påtalemyndigheten en etterforskningsplikt?	22
4.1 Riksadvokatens rettslige føringer på håndhevingskjønnet.....	22
4.2 Barnekonvensjonens rettslige føringer på håndhevingskjønnet.....	22
4.2.1 Kort om forholdet mellom Grl. § 104 tredje ledd og barnekonvensjonen art. 19 22	
4.2.2 General Comment No. 8	23
4.2.3 General Comment No. 13	25
4.3 EMKs rettslige føringer på håndhevingskjønnet.....	27
4.3.1 Det materielle innholdet i art. 8	27
4.3.2 Statens positive sikringsplikt	28
4.3.3 Statens skjønnsmargin	30
4.3.4 Er iverksettelse av etterforskning ved tilfeller av mindre alvorlig vold en krenkelse av retten til familieliv?.....	32
4.3.4.1 Er iverksettelse av etterforskning et inngrep i retten til familieliv?.....	32
4.3.4.2 Er iverksettelse av etterforskning forholdsmessig?	33
5 Betydningen av samspillet mellom påtalemyndigheten og barneverntjenesten	35
5.1 Innledning	35
5.2 Barneverntjenestens taushetsplikt, opplysningsrett og avvergingsplikt	35
6 Barnets beste som moment i skjønnsutøvelsen etter strpl. § 224	40

6.1	Hvordan påtalemyndigheten skal vurdere barnets beste.....	40
6.1.1	Allmennprevensjon i opposisjon til barnets beste?.....	42
6.1.2	Hvordan skal barnets beste og allmennprevensjon vektes?.....	45
7	Avsluttende betraktninger.....	48
	Kildeliste.....	50

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Samfunnet har de siste tiårene vært gjennom en endring i synet på hvordan barn skal oppdras, og det tas i dag større avstand fra fysisk avstraffelse i oppdragelsesøyemed. Både på et nasjonalt og internasjonalt plan er arbeidet mot familievold et sentralt og viktig område. En legalstrategi, i betydning bruk av strafferettslige virkemidler, har i de senere år blitt et viktig virkemiddel i bekjempelsen av familievold.¹ Viktigst i denne sammenheng var lovfesting av familievoldsbestemmelsen i lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (heretter strl. 1902) § 219, nåværende § 282 i lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven – strl.). Videre er det en rekke andre bestemmelser som kan anvendes når strl. § 282 ikke er anvendelig, herunder strl. § 271 som i denne oppgaven står sentral.

I dag er det allment akseptert at vold mot barn er uakseptabelt. Likevel forekommer vold mot barn både i milde og alvorligere former. En av de sentrale aktørene for å ivareta barns rettssikkerhet og trygghet i samfunnet er påtalemyndigheten som den primære håndhever av straffelovgivningen.

Et hovedmål med straffeforfølgningen er å redusere kriminalitet.² En forutsetning for å redusere kriminalitet, er at straffbare forhold avdekkes og oppklares slik at lovbrudd straffeforfølges og ilegges en adekvat reaksjon.³ Straffeforfølgning er en inngripende form for myndighetsutøvelse og klart belastende for de som utsettes for dette.⁴

Denne masteroppgaven behandler spørsmålet om hvorvidt påtalemyndigheten skal iverksette etterforskning ved opplysninger om mindre alvorlig fysisk vold i nære relasjoner, med særlig fokus på hvordan barnets beste innvirker på beslutningen. Konsekvensene vold har for barn, uansett alvorlighetsgrad, må ikke underkommuniseres. Likevel kan det reises spørsmål ved om ikke belastningen for barnet og familien som blir gjenstand for etterforskning er underkommunisert. Med det menes hvordan påtalemyndigheten i større grad tar, eller burde ta, i betraktning barnets beste i vurderingen av om etterforskning skal iverksettes. Formålet må

¹ Dullum & Bakketeig (2017) s. 104.

² R nr. 3/2018 pkt. II.

³ I.c.

⁴ NOU 2016: 24 s. 201.

være at barn beskyttes mot vold. Et av spørsmålene i oppgaven er hvorvidt formålet like godt kan ivaretas ved at andre etater iverksetter sin virksomhet fremfor strafferettsapparatet.

Formålet bak de ulike sivile og strafferettslige regelverkene har til felles å beskytte barn mot vold og sikre deres integritet. Sentrale aktører i denne sammenheng er bl.a. politiet og påtalemyndigheten samt barneverntjenesten. Likevel er det, som oppgaven kommer inn på, forskjellige tilnærminger til denne beskyttelsen.

Straffeforfølgningen kan deles inn i etterforskningsstadiet, påtalestadiet, irettføringsstadiet og fullbyrdelsesstadiet.⁵ I oppgavens problemstilling befinner påtalemyndigheten seg ikke på etterforskningsstadiet, men det som i oppgaven karakteriseres som initialstadiet, stadiet forut for etterforskningsstadiet. I vurderingen av om etterforskning skal iverksettes eller ikke, må det foreligge «rimelig grunn» til å undersøke om det er begått et straffbart forhold, jf. lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven – strpl.) § 224. Ordlyden inviterer altså til en skjønnsmessig vurdering.

Det vil ses nærmere på denne skjønnsmessige vurderingen og hvordan hensynet til barnets beste innvirker på denne. Det skal også ses på *når* påtalemyndigheten kan utøve skjønnskompetansen som strpl. § 224 inviterer til, da særlig etter kravene de internasjonale forpliktelsene stiller.

1.2 Temaets aktualitet og avgrensning

Jevnlig utarbeides det rapporter fra ulike organisasjoner vedrørende vold mot barn, og det forskes på hvilke virkninger vold har. Videre utarbeides det fra politiske hold handlingsplaner for å forebygge slike lovstridige handlinger.⁶ Det har i år også blitt publisert en rekke saker som omhandler temaet familievold.⁷

Siden 1960-årene har det skjedd en tydelig nedgang i mindre alvorlig fysisk vold fra foreldre.⁸ Likevel viser undersøkelser at omtrent 1 av 5 har opplevd fysisk vold fra foreldre minst én gang og omkring 1 av 10 har opplevd fysisk vold gjentatte ganger i løpet av oppveksten.⁹ En rapport fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress fra 2019 viser at 15% av

⁵ Se R nr. 3/2018 pkt. I.

⁶ Se bl.a. Handlingsplan, *Et liv uten vold* (2013) og Handlingsplan, *Frihet fra vold* (2021).

⁷ Se Quist og Myrvang, *VG* (2023), Myrvang, *VG* (2023) og Høydal, *VG* (2023).

⁸ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2021).

⁹ Hafstad & Augusti (2019) s. 61.

både gutter og jenter i alderen 12-16 år hadde opplevd mindre alvorlig vold.¹⁰ I rapporten skilles det mellom alvorlig og mindre alvorlig vold, hvor mindre alvorlig vold omfatter lugging, klyping, bli ristet eller slått med flat hånd.¹¹

I et folkehelseperspektiv er fokuset på handlinger som kan føre til fysisk skade, samt potensialet for psykologisk skade. Det hersker liten tvil om at både mindre alvorlig vold og alvorlig vold er forbundet med slike skadevirkninger uavhengig av motivasjonen bak handlingen.¹²

Det er mangel på statistikker som viser antall *anmeldte* saker om mindre alvorlig vold mot barn. De statistikkene som foreligger, er anmeldelser av mishandling i nære relasjoner eller kroppskrenkelser hvor også krenkelser mot voksne medregnes. Uavhengig dette belyser antall anmeldelser av mishandling i nære relasjoner at familievold er et stort problem. Antallet anmeldelser av mishandling i nære relasjoner var i 2022 totalt sett på 3065.¹³ Selv om dette viser nedgang fra tidligere år er det antatt å være store mørketall.

En sak i Aftenposten fra 2015 er belysende for temaets aktualitet.¹⁴ Ei jente på klassetrinnet til den 11 år gamle datteren til «Sara», hadde fortalt sin egen mor at «Saras» datter hadde blitt slått av faren sin. Moren til jenta på klassetrinnet kontaktet skolen om det hun mente var en opplysning om alvorlig vold, hvoretter skolen sendte en formell bekymringsmelding til barnevernet. Politiet ble av barnevernet rutinemessig bedt om å etterforske saken. Foreldrene ble pågrepet og siktet etter strl. 1902 § 219 (nåværende strl. § 282). Samtidig ble døtrene på syv og elleve år hentet på skolen av barnevernet og politiet for å foreta dommeravhør på Barnehuset, det som i dag er tilrettelagt avhør.

Foreldrene forklarte i avhør at de ikke straffet ungene fysisk, men erkjente at barna hadde fått et klaps på baken noen få ganger. Datteren på elleve år fortalte, i likhet med foreldrene, at det var en del lekeslåssing hjemme. Etter et par spørsmål gikk hun med på at hun og søsteren til sammen hadde vært utsatt for to-tre klaps på baken. Den yngste datteren fortalte mye om klaps og slag hjemme uten at foreldrene kjente seg igjen i dette. Ifølge foreldrene angret hun samme kveld på det hun hadde funnet på, men som hun trodde politiet ville høre. Foreldrene,

¹⁰ Ibid. s. 63-64.

¹¹ Ibid. s. 63.

¹² Ibid. s. 142.

¹³ Politidirektoratet og Riksadvokaten, *Straffesaksbehandlingen 2022*, s. 67.

¹⁴ Skogstrøm, *Aftenposten* (2015).

som var godkjent som fosterforeldre, hadde aldri vært straffet, og heller aldri blitt kontaktet av noen med bekymring for barna.

Barnevernet valgte det mest drastiske tiltaket, nemlig å politianmelde, selv om barnevernet har handlingsalternativer. Etter hvert besluttet barnevernet å henlegge saken, og så heller ikke behov for oppfølging eller andre tiltak. Med andre ord hadde barna en god omsorgs-og familiesituasjon. Den eldste datteren ble i ettertid sterkt preget; hun ble redd, fortvilet og deprimert. Hun følte på skyld for det som hadde skjedd. Faren ble sykmeldt i seks uker grunnet depresjon. De strafferettslige konsekvensene ble en påtaleunntatelse. Foreldrene ble altså funnet skyldig, men unngikk fengselsstraff. De klaget på avgjørelsen, og påtaleunntatelsen ble opphevet og saken henlagt på bevisets stilling. «Sara» fikk ikke lenger være fostermor etter hendelsen, og fostersønnen på 18 år måtte flytte fra familien, selv om han ikke ville.

Selv om saken gjaldt en feilslått mistanke om alvorlig vold, og ikke mindre alvorlig vold, viser den hvilken belastning det medfører at strafferettsapparatet iverksettes. Formålet er å beskytte barna og ivareta deres beste. Derfor kan det spørres om strafferettsapparatet bør iverksettes i mindre alvorlige voldssaker. Illustrerende for dette er en VG-artikkel publisert nå nylig.¹⁵ Påtalelederen ved Trøndelag politidistrikt uttalte at vold i nedre sjikt ikke nødvendigvis burde forfølges i det strafferettslige sporet av hensyn til barnets beste.

De problemstillinger som reises i familievoldssaker er komplekse og nødvendiggjør en avgrensning. Oppgaven avgrenses derfor til å omhandle vold mot barn. I henhold til FNs barnekonvensjon (heretter barnekonvensjonen) anses alle mennesker under 18 år for å være barn jf. art. 1.¹⁶ I tråd med dette er personer under 18 år ansett å være barn etter norsk rett, jf. lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven – vgml.) § 2 første ledd bokstav a.

Oppgaven har for øye barn i aldersspennet 7-15 år. Bakgrunnen er at familievoldsproblematikken i større grad kommer på spissen i disse tilfellene. Barn i dette aldersspennet tenker ikke nødvendigvis over konsekvensene av deres uttalelser til personer rundt seg, slik som saken fra Aftenposten viser. Samtidig har barn i dette aldersspennet bedre forutsetninger for å gi uttrykk for sin egen mening i spørsmål vedrørende dem selv.¹⁷ I tillegg bor barn i dette aldersspennet som regel med foreldrene sine og befinner seg i et

¹⁵ Høydal, *VG* (2023).

¹⁶ Convention on the Rights of the Child, New York, 20. November 1989.

¹⁷ Sml. lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) § 6-3, jf. ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 30.

avhengighetsforhold til dem. Naturligvis har denne gruppen derfor en sterk tillit og lojalitet til foreldrene sine. Videre har oppgaven fokus på mindre alvorlig fysisk vold. Ved mistanker om mishandling har påtalemyndigheten en plikt til å etterforske. Det samme gjelder forhold etter strl. § 272 om grov kroppskrenkelse og strl. § 273 om kroppsskade.¹⁸

Straffeprosessloven § 224 oppstiller «anmeldelse» og «andre omstendigheter» som alternative informasjonskilder for politiet. Ved anmeldelse fra fornærmede og nærstående er det en større forventning om at etterforskning iverksettes. I oppgaven står derfor meldinger fra utenforstående og offentlige myndigheter i fokus, da disse skaper de mest interessante grensetilfellene.

1.3 Rettskildebildet og metodiske spørsmål

Oppgaven bygger på en rettsdogmatisk fremstilling med utgangspunkt i alminnelig norsk juridisk metode og folkerettslig metode.

Rettskildebildet innenfor strpl. § 224 skiller seg ut ved at det finnes lite høyesterettspraksis på området. Bakgrunnen for dette er at norsk straffeprosess bygger på et anklageprinsipp som innebærer at det er påtalemyndigheten som er initiativtakeren til straffeforfølgning, ikke domstolene.¹⁹

Sentralt på området for etterforskning er riksadvokatens retningslinjer og direktiver.

Riksadvokaten har i kraft av å være øverste fagmyndighet i påtalehierarkiet, en rett og plikt til å sikre en faglig standard og gi nødvendige normeringer for straffesaksbehandlingen.²⁰

Påtalemyndighetens praksis som rettskilde, herunder direktiver fra riksadvokaten, tillegges i praksis stor vekt.²¹

Staten har en plikt til å sikre at menneskerettighetene blir ivaretatt gjennom lovgivning og myndighetsutøvelse, både i negativ og positiv forstand, jf. lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven – GrL.) § 92.²² Straffeprosessen utgjør et av kjerneområdene for sikringen av menneskerettighetene på bakgrunn av dens regulering av inngrep i

¹⁸ Se R nr. 3/2018 pkt. 4.1.2. og R nr. 1/2023 pkt. IV/1.

¹⁹ Se NOU 2016: 24 s. 134.

²⁰ Kjelby (2019) s. 45 og NOU 2017: 5 s. 61-62.

²¹ Se NOU 2017: 5 s. 71 med videre henvisninger.

²² Dok.nr. 16 (2011-2012) s. 66-67.

enkeltindividets rettssfære. Både Grunnloven og internasjonale konvensjoner stiller en rekke overordnede, menneskerettslige krav til straffeforfølgning og straffeprosessen.²³

Menneskerettighetene som fremgår av Grunnloven kapittel E har forrang fremfor all annen lovgivning, jf. lex superior-prinsippet. Menneskerettighetskapittelet er i stor grad bygget på og inspirert av Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK)²⁴ og har sin parallell til denne, samtidig som reglene om barns rettigheter i Grl. § 104 ble utformet etter mønster fra barnekonvensjonen, jf. Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57 og 64.

Barnekonvensjonen og EMK har en sentral plass i oppgaven, og deres relevans og vekt nødvendiggjør en nærmere redegjørelse. Konvensjonene er gjort til norsk lov gjennom lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven – mrl.), jf. § 2 nr. 1 og nr. 4. Etter mrl. § 3 skal bestemmelsene i konvensjonene gå foran bestemmelser i annen lovgivning ved motstrid.

På et globalt nivå utgjør barnekonvensjonen en sentral rettskilde hva angår vernet om barn. Statene plikter etter art. 19 å beskytte barn mot alle former for vold. Ved tolkningen av barnekonvensjonen er ordlyden sentral. I tråd med folkerettslig metode er utgangspunktet for tolkningen «the ordinary meaning» av konvensjonsteksten, sett «in their context and in the light of its object and purpose», jf. Wien-konvensjonen art. 31.²⁵

Ved tolkningen av barnekonvensjonen utgjør barnekomitéen som overvåkningsorgan en sentral rolle. Barnekomitéen er sammensatt av 18 sakkyndige med høy moralsk anseelse og med anerkjent kompetanse på området for menneskerettigheter.²⁶ Komitéen utarbeider blant annet generelle kommentarer som viser deres forståelse og fortolkninger av konvensjonen.²⁷ Høyesterett har i flere sammenhenger lagt til grunn at barnekomitéens generelle kommentarer er en relevant rettskilde når konvensjonsforpliktelsene skal fastlegges.²⁸ I oppgaven står barnekomitéens General Comment No. 8, 13 og 14 sentralt.

Vekten av kommentarene beror på en konkret vurdering. I HR-2020-661-S avsnitt 80 uttales det at barnekomitéens kommentarer i høyesterettspraksis generelt sett er tillagt «stor vekt». I

²³ Aall (2021) s. 18-19

²⁴ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. November 1950.

²⁵ Vienna Convention on the Law of Treaties 23. Mai 1969. Se art. 31-33. Traktaten gir uttrykk for sedvanerett, jf. bl.a. *Guinea-Bissau mot Senegal* (1991) avsnitt 48.

²⁶ Jf. barnekonvensjonen art. 43 nr. 2.

²⁷ Bendiksen og Haugli (2015) s. 45.

²⁸ HR-2018-2096-A avsnitt 14, se også Rt. 2015 s. 1388 P avsnitt 151 og Rt. 2009 s. 1261 A avsnitt 44.

de tilfeller hvor barnekomitéens generelle kommentarer kan forankres klart i konvensjonsteksten tillegges de «betydelig vekt», jf. HR-2018-2096-A avsnitt 16.

På regionalt nivå regulerer EMK, i tillegg til barnekonvensjonen, vernet om menneskerettighetene. Reglene som kom til i Grunnloven kap. E ved grunnlovsrevisjonen i mai 2014, er som nevnt i stor grad bygget på og inspirert av EMK. I Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57 fremholder Høyesterett at menneskerettighetene etter Grunnloven skal tolkes i lys av EMK, men likevel slik at fremtidig praksis fra EMD ikke har samme prejudikatsvirkning ved grunnlovstolkningen som Høyesteretts egen praksis.

EMK og tilhørende praksis fra EMD er med dette høyst relevant og av stor vekt som rettskilde når statens plikter, herunder etterforskning av straffbare handlinger, skal fastlegges. I det følgende legges det til grunn at de parallelle bestemmelsene i Grunnloven og EMK innholdsmessig regulerer det samme, med mindre dette særskilt tas opp. EMK art. 2, 3 og 8 gir alle vern mot inngrep i individers fysiske og psykiske integritet, inkludert barn. I EMDs praksis er det i en rekke saker uttalt at statene har en positiv plikt til å beskytte barn mot vold, og noen av disse kommer oppgaven nærmere inn på i kap. 4.3.

1.4 Kort om enkelte sentrale begreper i oppgaven

1.4.1 Etterforskningsbegrepet

Selv om oppgaven har fokus på initialstadiet – stadiet før etterforskningsstadiet – er det nødvendig med en avklaring av begrepet «etterforskning». Det rettslige grunnlaget for iverksettelse av etterforskning fremgår av strpl. §224:

«Etterforskning foretas når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold som forfølges av det offentlige».

Etterforskning er et rettslig begrep som er viktig av flere grunner, herunder for hvem som har ansvar for virksomhetsutøvelsen, hvem som har instruksjonsmyndighet og hvilke regelsett som regulerer virksomheten.²⁹ Avgjørende for om en virksomhet anses som etterforskning, er om denne relaterer seg til de formål som listes opp i strpl. § 226.³⁰ I

²⁹ R nr. 3/1999 pkt. I.

³⁰ Ot.prp. nr. 60 (2004-2005) s. 38 og R nr. 3/1999 pkt. II.

etterforskningsvirksomheten har riksadvokaten det overordnede ansvaret, og regler innen straffeprosessloven og påtaleinstruksen aktualiseres.³¹

Likevel anses ikke enhver undersøkelse som etterforskning. Det kan være nødvendig å foreta enkle undersøkelser for å skape et forsvarlig grunnlag for avgjørelsen om etterforskning skal iverksettes. Eksempelvis kan politiet sjekke om et tips har noe for seg, eller om den personen som opplysningene gjelder er tidligere registrert i strafferegisteret.³² Politiet og påtalemyndigheten har altså adgang til å spørre ut anmelderen om det mulige straffbare forholdet uten at man befinner seg på etterforskningsstadiet.

Straffeprosessloven § 224 og vilkåret «rimelig grunn» inviterer til en skjønnsmessig vurdering og gir uttrykk for et håndhevingsskjønn, også kalt opportunitetsprinsippet.

Oppportunitetsprinsippet berøres i oppgavens kap. 2.

1.4.2 Barnets beste – en materiell rett, et tolkningsprinsipp og en prosedyreregel

Barnets beste er nedfelt i norsk rett på grunnlovsnivå i Grl. § 104 annet ledd og gjennomfører tilnærmet ordrett det som fremgår av barnekonvensjonen art. 3 nr. 1. Praksis relatert til art. 3 gir derfor nyttige bidrag til fortolkningen av grunnlovsbestemmelsen.³³

I Grunnloven § 104 annet ledd er barnets beste fremholdt slik:

«Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn».

Formuleringen «handling» og «avgjørelser» omfatter et vidt spekter av beslutninger som angår barn. Barnekomitéen uttaler at ordlyden skal forstås vidt slik at det omfatter mer enn bare avgjørelser, som bl.a. passivitet og unnlater.³⁴ Formuleringen «berører» / «concerning» skal også forstås vidt, og omfatter alle avgjørelser og handlinger som direkte eller indirekte berører barn.³⁵ Påtalemyndigheten, som den primære håndhever av

³¹ Forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen).

³² R nr. 3/1999 pkt. II/4.

³³ Se Dok.nr. 16 (2011-2012) s. 192.

³⁴ CRC/C/GC/14, avsnitt 17-18.

³⁵ Ibid. avsnitt 19.

straffeloven, plikter altså etter Grl. § 104 annet ledd og barnekonvensjonen art. 3 å hensynta barnets beste ved alle avgjørelser de foretar.

Barnets beste virker ifølge barnekomitéen på tre måter; som en materiell rettighet, et tolkningsprinsipp og en prosedyreregel.³⁶ Relevant i denne sammenheng er hvordan barnets beste fungerer som tolkningsprinsipp og prosedyreregel.

Høyesterett foretar i Rt. 2015 s. 93 en nærmere redegjørelse av innholdet i barnets beste. Dommen gjaldt et utvisningsvedtak av en mor. Høyesterett konstaterte at utvisningen av moren utgjorde en krenkelse av datterens rett til familieliv etter EMK art. 8. I avsnitt 65 uttaler førstvoterende, under henvisning til General Comment No. 14, at bestemmelsen virker som et «tolkningsprinsipp, og gir preferanse for «the interpretation which most effectively serves the child's best interests». Førstvoterende uttaler at barnekonvensjonen art. 3 også er en prosedyreregulering, slik at avgjørelser som gjelder barn «både må vise at barnets interesser er identifisert, og hvordan de er veiet mot andre hensyn».³⁷

Når det gjelder selve innholdet i barnets beste og vurderingen av dette, er det av hensyn til forutberegnelighet og barnets rettssikkerhet både ønskelig og nødvendig med veiledende momenter. På den måten oppnås i større grad likhet i vurderingen av hva som er til barnets beste. Barnekomitéen påpeker at en voksens bedømmelse av barnets beste ikke kan overstyre plikten til å respektere barnets rettigheter etter konvensjonen.³⁸ Derfor er det utarbeidet en ikke-uttømmende liste over momenter som er relevante. Sentrale momenter i denne sammenheng er barnets egne synspunkter, bevaring av familiemiljøet, og barnets rett til omsorg, beskyttelse og sikkerhet.

Hvordan påtalemyndigheten skal vurdere barnets beste ved avgjørelsen av om etterforskning skal iverksettes, berøres nærmere i kap. 6.

³⁶ Ibid. avsnitt 6.

³⁷ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 65. Se CRC/C/GC/14, avsnitt 6 bokstav a, b og c.

³⁸ CRC/C/GC/14, avsnitt 4.

1.4.3 Voldsbegrepet

Grunnloven § 104 tredje ledd angir barnets «rett til vern om sin personlige integritet». Barns integritetsvern er sterkere her enn det generelle integritetsvernet i Grl. § 102.³⁹ I likhet pålegges medlemsstatene etter barnekonvensjonen art. 19 å gjennomføre egnede lovgivningsmessige og administrative tiltak for å beskytte barn mot «all forms of physical [...] violence». EMK gir også i stor grad beskyttelse mot alle former for vold, jf. art. 3 og 8.⁴⁰ Barns integritetsvern står følgelig samlet sett sterkt.

Barnekonvensjonen art. 19 inneholder ingen legaldefinisjon av voldsbegrepet, men barnekomiteen utdyper i General Comment no. 13 hva som nærmere ligger i begrepet. Fysisk vold defineres som «any punishment in which physical force is used and intended to cause some degree of pain or discomfort, however light».⁴¹ Enhver form for kroppslig avstraffelse omfattes, herunder klaps, ris og bank. Det er ikke overlatt rom for skjønn eller tvil når det gjelder bruk av vold mot barn.⁴²

Straffeloven § 271 verner individers «fysisk[e]» integritet og er den sentrale bestemmelsen i oppgaven. Hvorvidt en handling karakteriseres som vold, beror på en konkret vurdering av bl.a. maktanvendelsens styrke og krenkende karakter.⁴³ Når det gjelder straffbar voldsutøvelse mot barn, nevner forarbeidene uttrykkelig «klaps» eller «knips».⁴⁴ Det er med andre ord ikke en stor maktanvendelse som skal til før et forhold karakteriseres som vold. I likhet med General Comment no. 8 trekker lovgiver en grense mot maktanvendelse som skjer i beskyttelses- eller omsorgsøyemed.⁴⁵ Det skilles mellom de tilfeller foreldre griper inn for å verne eller beskytte barnet, og de tilfeller som har karakter av fysisk avstraffelse.

I oppgavens hoveddel skal det ses nærmere på påtalemyndighetens håndhevingskjønn, deres kompetanse til å iverksette etterforskning, i hvilke situasjoner det foreligger en plikt til å etterforske, og hvordan barnets beste innvirker på skjønnsutøvelsen etter strpl. § 224.

³⁹ Dok.nr. 16 (2011-2012) s. 193.

⁴⁰ Se *F.O. mot Kroatia*, avsnitt 57-58.

⁴¹ CRC/C/GC/13, avsnitt 24

⁴² CRC/C/GC/13, avsnitt 17. Se også Ot.prp. nr. 104 (2008-2009) *Barnelova mv, lovendr.* s. 27.

⁴³ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) *Straffeloven, lovendr.* s. 427.

⁴⁴ l.c.

⁴⁵ CRC/C/GC/8, avsnitt 14 og ot.prp. nr. 22 (2008-2009) *Straffeloven, lovendr.* s. 427.

2 Oppportunitetsprinsippet

Norsk straffeprosess bygger på et prinsipp om at straffeforfølgning er et offentlig anliggende, populært kalt anklageprinsippet.⁴⁶ Påtalemyndigheten er gitt en anklagerolle og det foreligger en forventning om at de forhold lovgiver har gjort straffbare håndheves. For å realisere strafferettens formål om å virke preventivt, forutsettes en håndhevelse av regelverket.⁴⁷ På bakgrunn av dette er det i strpl. § 62 a første ledd nedfelt en straffeforfølgningsplikt:

«Den offentlige påtalemyndighet skal forfølge straffbare handlinger når ikke annet er bestemt ved lov».

Sett i sammenheng med ordlyden i strpl. § 224 første ledd om at etterforskning «foretas når» det foreligger «rimelig grunn», og annet ledd som eksplisitt uttrykker «[e]tterforskningsplikten etter første ledd», gis det samlet sett et uttrykk for en etterforsknings- og påtaleplikt.⁴⁸ Endringen av ordlyden i strpl. § 62 a første ledd fra «skal påtale» til «skal forfølge» trådte i kraft i 2022.⁴⁹ Formålet var å tydeliggjøre at straffeforfølgningsplikten innebærer mer enn bare påtaleavgjørelser, herunder beslutninger om å iverksette etterforskning.⁵⁰

Det er imidlertid sikker rett at påtalemyndigheten har en skjønnsmessig adgang til å vurdere hvorvidt et forhold skal straffeforfølges, jf. «når ikke annet er bestemt» i strpl. § 62 a første ledd.⁵¹ Den skjønnsmessige vurderingen i både strpl. § 62a tredje ledd og strpl. § 224 åpner for påtalemyndigheten til å vurdere hensiktsmessigheten av straffeforfølgningen. Mest dekkende karakteristikk er derfor at det foreligger en etterforsknings- og påtalepresumsjon, altså en forventning om at etterforskning iverksettes.⁵²

Derimot innsnevres oppportunitetsprinsippet hvor påtalemyndigheten har en etterforskningsplikt. Etter EMK kan det påhvile påtalemyndigheten en plikt til å iverksette etterforskning av enkelte typer lovbrudd, særlig de som berører rettighetsvernet i art. 2, 3 og 8.⁵³ Etterforskningsplikten etter EMK blir nærmere behandlet i kap. 4.3. Først er det nødvendig

⁴⁶ NOU 2016: 24 s. 134.

⁴⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 80.

⁴⁸ Kjelby (2019) s. 118.

⁴⁹ Ikraftsetting 8. april. 2022 nr. 570.

⁵⁰ Prop. 146 L (2020-2021) s. 168.

⁵¹ NOU 2016: 24 s. 133.

⁵² Kjelby (2019) s. 119.

⁵³ Kjelby (2013) s. 389 og R nr. 3/2018 pkt. 4.1.2.

med en redegjørelse for det rettslige grunnlaget i strpl. § 224 med sikte på å klargjøre hvilken kompetanse denne gir påtalemyndigheten til å iverksette etterforskning.

3 Skjønnsutøvelsen – «rimelig grunn» til å undersøke

3.1 Hjemmelsgrunnlaget i strpl. § 224

Utgangspunktet er at etterforskning skal iverksettes når det foreligger «rimelig grunn» til å undersøke et mulig straffbart forhold, jf. strpl. § 224. Dersom vilkåret «rimelig grunn» til å undersøke ikke er oppfylt, tilsier en antitetisk tolkning at etterforskning ikke kan iverksettes.⁵⁴ Hva som utgjør «rimelig grunn» til å undersøke et mulig straffbart forhold gir etter ordlyden få holdepunkter. Ordlyden åpner for at påtalemyndigheten kan foreta en skjønsmessig vurdering.⁵⁵

Når det gjelder det nærmere innholdet i strpl. § 224, er den sentrale rettskilden riksadvokatens rundskriv om etterforskning fra 1999.⁵⁶ Riksadvokaten har oppstilt tre veiledende momenter til skjønnsutøvelsen; saklighet, sannsynlighet og proporsjonalitet.

Et allment krav til offentlig myndighetsutøvelse er at den skal være *saklig* begrunnet. Ved opplysninger om familievold vil det som regel alltid være saklig å iverksette etterforskning og det er derfor ikke nødvendig å gå nærmere inn på dette momentet.

Til tross for at strpl. § 224 ikke stiller krav til mistanke, er *sannsynligheten* for at det er begått et straffbart forhold et relevant moment i skjønnsutøvelsen.⁵⁷ Det skal mindre til for å iverksette etterforskning hvor det er sannsynlig at et straffbart forhold foreligger enn hvor dette er en fjern mulighet.⁵⁸ Reglene om tvangsmidlene i straffeprosesslovens fjerde del oppstiller krav til mistanke og sannsynlighetsovervekt, altså mer enn 50% sannsynlighet for at et straffbart forhold er begått. I motsetning til reglene om tvangsmidler er det ikke gitt noen kvantitativ anvisning på kravet til sannsynlighet i skjønsvurderingen etter strpl. § 224. Det er av hensyn til allmennheten ønskelig at straffbare forhold avdekkes. Et kvantitativt angitt sannsynlighetskrav kan dermed virke kontraproduktivt.

⁵⁴ R nr. 3/1999 pkt. III/1 og Myhrer (2001) s. 10

⁵⁵ R nr. 3/1999 pkt. III/3.

⁵⁶ R nr. 3/1999, jf. ot.prp. nr. 60 (2004-2005) s. 43.

⁵⁷ R nr. 3/1999 pkt. III/1.

⁵⁸ Ibid. pkt. III/3.

I den forbindelse er den kvalitative vurderingen relevant; kravet til sannsynligheten varierer med hvor alvorlig det mulige straffbare forholdet er.⁵⁹ Sannsynlighetsvurderingen har altså en nær sammenheng med proporsjonalitetsvurderingen.

Riksadvokaten uttaler at det i *proporsjonalitetsvurderingen* må foretas en kvalitativ vurdering av om det mulige straffbare forholdet er av en slik alvorlighet at «det bærer en etterforskningsinnsats».⁶⁰ Det skal dermed mindre til for å iverksette etterforskning dersom man står overfor et mulig alvorlig straffbart forhold.⁶¹ Andre relevante momenter er hvilke etterforskningskritt som aktualiseres, og om etterforskningen vil være inngripende eller midlene som brukes virker negativt.

Et nærliggende etterforskningskritt i familievoldssaker er tilrettelagt avhør.

Påtalemyndigheten har etter strpl. § 239 første ledd en plikt til å foreta tilrettelagt avhør av «vitner under 16 år» i saker om bl.a. kroppsskader og mishandling i nære relasjoner.⁶² I strpl. § 239 annet ledd er det åpnet for at tilrettelagt avhør også «kan» benyttes i saker om kroppskrenkelser.⁶³

I motsetning til sakene som nevnt i strpl. § 239 første ledd, er barn fritatt fra vitne- og forklaringsplikten i saker om kroppskrenkelser, jf. strpl. §§ 122 og 123.⁶⁴ Barn «under 12 år» er likevel ikke fritatt vitneplikten, jf. strpl. § 122 første ledd siste punktum. Derimot foreligger ikke samme aldersbegrensning i strpl. § 123 om forklaringsplikten.⁶⁵ Det betyr at barn under 12 år i et vitneavhør har rett til å nekte å forklare seg dersom spørsmålet setter foreldrene i fare for å bli straffet, jf. strpl. § 123.

Formålet bak fritaket fra vitne- og forklaringsplikten er å gi vitnet en beskyttelse mot å komme i en situasjon hvor valget står mellom å lyve i retten eller bidra til at nærstående blir straffet.⁶⁶

Poenget er at reglene om tilrettelagt avhør viser at lovgiver implisitt tar til orde for at kroppskrenkelser mot barn ikke er av en slik alvorlighet at deres rett til fritak fra vitne- og

⁵⁹ R nr. 3/1999 pkt. III/3.

⁶⁰ l.c.

⁶¹ l.c.

⁶² Saker som omfattes av strpl. § 239 første ledd er strl. «§§ 273, 275, 282 eller 284».

⁶³ Prop. 112 L (2014-2015) s. 108.

⁶⁴ Sml. strpl. § 239 a annet ledd.

⁶⁵ Prop. 112 L (2014-2015) s. 80. Sml. HR-2016-2171-A avsnitt 26.

⁶⁶ Se Rt. 2005 s. 1293 A avsnitt 21.

forklaringsplikten avskjæres.⁶⁷ Lovgiver har i vurderingen av om barn i mindre alvorlige saker skal ha rett til fritak fra vitne- og forklaringsplikten, eksplisitt vurdert barnets beste.⁶⁸ Reglene viser derfor at vitneplikt i nære relasjoner presumptivt virker negativt.⁶⁹ Når etterforskingsskritt som tilrettelagt avhør kan virke negativt og forholdet er mindre alvorlig, vil dette i en proporsjonalitetsvurdering trekke i retning av at etterforskning ikke iverksettes.

Riksadvokaten har i et eget rundskriv utarbeidet retningslinjer vedrørende familievold.⁷⁰ I rundskrivet uttales det at det må nøye vurderes om informasjon fra andre etater, skoler, naboer og venner om mulig overgrep i en familie tilsier at etterforskning skal iverksettes.⁷¹ I ethvert tilfelle politiet og påtalemyndigheten forstår at man kan stå overfor en familievoldssak, uttaler riksadvokaten at etterforskning «skal» iverksettes.⁷² Sett uttalelsene i sammenheng, er det ikke grunn til å anta at riksadvokaten mener etterforskning skal iverksettes ved ethvert tilfelle av opplysninger om familievold. Implisitt tyder uttalelsene likevel på at terskelen for å iverksette etterforskning er lav i slike saker.

Terskelen for hva som utgjør vold er som påpekt i kap. 1.4.3 meget lav. Barn skal ikke utsettes for en stor maktanvendelse før strafferettsapparatet kan aktualiseres, en ørefik er nok. Altså er terskelen lav både for hva som skal anses som vold og hva som skal til for å iverksette etterforskning i familievoldssakene. Hvordan terskelen for iverksettelse av etterforskning stiller seg i lys av retten til familieliv og hensynet til barnets beste, er ikke viet noen oppmerksomhet i rundskrivene. Momentene gitt i rundskrivet om etterforskning er veiledende og ikke uttømmende.⁷³ Hvordan hensynet til barnets beste inngår som moment i skjønnsutøvelsen etter strpl. § 224 berøres nærmere i kap. 6.

I det følgende skal det ses nærmere på forholdet mellom strpl. § 224 og strpl. § 62a tredje ledd. Grunnen til dette er at nærheten mellom bestemmelsene bl.a. gir argumentasjonsverdi når Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen skal fastlegges.

⁶⁷ Se LB-2022-93362.

⁶⁸ Prop. 112 L (2014-2015) s. 83.

⁶⁹ Se R nr. 3/1999 pkt. III/3.

⁷⁰ R nr. 3/2008.

⁷¹ Ibid. pkt. II.

⁷² Ibid. pkt. III/1.

⁷³ R nr. 3/1999 pkt. III/3.

3.2 Forholdet mellom strpl. § 224 og strpl. § 62a tredje ledd

I prinsippet utgjør strpl. § 224 og strpl. § 62 a tredje ledd to rettsregler på forskjellige stadium i straffeprosessen, henholdsvis initialstadiet/etterforskningsstadiet og påtalestadiet. Imidlertid er det etter ikrafttredelsen av lov nr. 122/2021 blitt tydelig at bestemmelsene i strpl. § 224 og strpl. § 62 a henger nært sammen.⁷⁴ Sammenhengen gjenspeiles dessuten i ordlyden i strpl. § 224 om «straffbart forhold som forfølges av det offentlige», sml. «offentliges interesse» i strpl. § 62 a tredje ledd.⁷⁵ Med andre ord er det ikke «rimelig grunn» til å iverksette undersøkelser etter strpl. § 224 dersom det ikke er i det «offentliges interesse» at saken straffeforfølges, jf. strpl. § 62 a tredje ledd.⁷⁶

Vurderingene etter strpl. § 224 og § 62 a tredje ledd kan imidlertid bli noe ulik. I initialfasen har påtalemyndigheten mindre informasjon om det mulige straffbare forholdet. Vurderingen fokuserer derfor i større grad på samfunnets behov for undersøkelse, avdekking og oppklaring av mulige straffbare forhold.⁷⁷ På den annen side er vurderingen etter strpl. § 62 a tredje ledd i større grad fokusert på samfunnets behov for å sanksjonere det straffbare forholdet.⁷⁸

Gjennomgangen viser at henleggelsesadgangen etter strpl. § 62 a tredje ledd etter sin ordlyd har et visst overlapp med strpl. § 224. Dersom det allerede før det er iverksatt etterforskning gjør seg gjeldende opplysninger som begrunner unnlattelse av straffeforfølgelse etter strpl. § 62 a tredje ledd, skal saken likevel henlegges etter strpl. § 224.⁷⁹ Derfor er det interessant å se nærmere på det rettslige innholdet av strpl. § 62 a tredje ledd.

Lovteksten i strpl. § 62 a tredje ledd oppgir hvilke momenter som er relevante i skjønnsvurderingen, men er ikke uttømmende angitt.⁸⁰ Begrunnelsen for straff, herunder allmennprevensjon, står ifølge forarbeidene overordnet for vurderingen.⁸¹ Det skal likevel foretas en konkret vurdering i den enkelte sak.

Et sentralt moment mot straffeforfølgning er hvorvidt forholdet anses «bagatellmessig», jf. strpl. § 62 a tredje ledd bokstav a. Etter forarbeidene omfatter dette normalt overtredelser med

⁷⁴ Prop. 146 L (2020-2021) s. 134.

⁷⁵ Se Kjølby (2013) s. 184.

⁷⁶ l.c.

⁷⁷ Ibid. s. 618.

⁷⁸ Ibid. s. 619.

⁷⁹ R nr. 2/2015 pkt. VIII/1.3 om tidligere strpl. § 62 a annet ledd.

⁸⁰ Prop. 146 L (2020-2021) s. 168.

⁸¹ l.c.

strafferamme på fengsel inntil 1 år, hvilket betyr at kroppskrenkelser etter strl. § 271 i denne sammenheng anses «bagatelmessig».⁸²

Et annet relevant moment er sakens antatte utfall.⁸³ Interessant er forarbeidenes henvisning til Kjelby vedrørende saker som vil resultere i påtaleunntatelse.⁸⁴ Dersom det tidlig i etterforskningen fremstår rimelig klart at forholdet vil bli avgjort med en påtaleunntatelse, er det et relevant og antakelig avgjørende moment i vurderingen av om allmenne hensyn [offentlig interesse] foreligger.⁸⁵ Uttalelsen knytter seg derimot til etterforsknings- og påtalestadiet, ikke til initialstadiet.

En påtaleunntatelse «kan» gis dersom «særlige grunner» tilsier det og «straffeskyld anses bevist», jf. strpl. § 69. Ordlyden åpner for at påtalemyndigheten kan foreta en skjønnsmessig vurdering, og gir uttrykk for opportunitetsprinsippet.⁸⁶ Saken om «Sara» som nevnt innledningsvis i kap. 1.2, gir et eksempel på tilfeller hvor påtaleunntatelse kunne ha vært gitt. Begge foreldrene var tidligere straffet, og saken gjaldt mindre alvorlige kroppskrenkelser.

Poenget er at dersom opplysningene gjelder mindre alvorlige kroppskrenkelser og saken kan resultere i en påtaleunntatelse, vil det kunne anses uforholdsmessig at strafferettsapparatet iverksettes. Politi og påtalemyndigheten kan som nevnt foreta enkle undersøkelser uten at dette bærer over i en etterforskning. Eksempelvis kan det undersøkes om forelderen tidligere er straffedømt for vold. Dersom barnets beste tilsier at straffeapparatet ikke iverksettes, taler dette for at det ikke foreligger «rimelig grunn» til å undersøke forholdet. Prosessøkonomiske hensyn taler også for at ressursene allokeres mer alvorligere saksforhold.

Derimot retter forarbeidenes uttalelser seg mot tilfeller hvor det *faktisk* er iverksatt etterforskning, og hvor det «tidlig» viser seg «rimelig klart» at påtaleunntatelse er en nærliggende reaksjon.⁸⁷ Det kan være vanskelig å foreta slike vurderinger uten at etterforskning er iverksatt. Poenget er likefullt at dersom opplysningene trekker i retning av påtaleunntatelse, forholdet er bagatelmessig og barnets beste taler mot straffeforfølgning, foreligger det gode grunner mot iverksettelse av etterforskning. At påtaleunntatelse fremstår som nærliggende

⁸² Prop. 146 L (2020-2021) s. 168.

⁸³ Ibid. s. 134 og 168.

⁸⁴ Ibid. s. 134, jf. Kjelby (2019) s. 412.

⁸⁵ l.c.

⁸⁶ Se Kjelby (2013) s. 30-36.

⁸⁷ Prop. 146 L (2020-2021) s. 134, jf. Kjelby (2019) s. 412.

reaksjon på et tidlig stadium kan følgelig ha betydning for om iverksettelse av etterforskning anses forholdsmessig, jf. strpl. § 224.

Gjennomgangen har hatt til hensikt å belyse sammenhengen mellom strpl. §§ 62 a og 224. Påtalemyndigheten har også på påtalestadiet mulighet til å utøve skjønn når det gjelder vurderingen av hvilket utfall saken skal få, herunder henleggelse, forelegg eller påtaleunntatelse. Når saken befinner seg på påtalestadiet, er forholdet derimot som regel helt eller delvis etterforsket. Barnet skjermes da ikke fra den belastningen som strafferettsapparatet kan medføre. Hensynene og momentene som gjør seg gjeldende etter både strpl. §§ 62 a og 224 er i stor grad sammenfallende, herunder betydningen av forholdets alvor og allmennpreventive hensyn. Den nære koblingen mellom bestemmelsene tilsier at man må ha med seg det mulige utfallet av saken i vurderingen av om etterforskning skal iverksettes.

Med dette som grunnlag, skal det i det følgende ses nærmere på hvilke rettslige føringer som påhviler påtalemyndighetens håndhevingskjønn etter direktiver fra riksadvokaten, barnekonvensjonen og EMK.

4 Når har påtalemyndigheten en etterforsningsplikt?

4.1 Riksadvokatens rettslige føringer på håndhevingsskjønnet

Politiet og påtalemyndigheten har ikke ressurser til å etterforske alle lovbrudd de blir kjent med og må følgelig prioritere.⁸⁸ Hvert år utgir riksadvokaten generelle retningslinjer om mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen.⁸⁹ Prioriterte saker i 2023 er blant annet saker om alvorlige voldslovbrudd, mishandling i nære relasjoner og saker som utløser positive plikter etter EMK.⁹⁰ I saker som omhandler vold mot barn nevnes eksplisitt saker etter strl. §§ 272 og 273.⁹¹ Rundskrivet fremholder at kroppskrenkelses etter strl. § 271 ikke er like høyt prioritert.

I kvalitetsrundskrivet fra 2018 nevner riksadvokaten under henvisning til den positive plikten etter EMK art. 2, 3 og 8, blant annet saker om drap, tortur og andre grove kroppskrenkelses.⁹² Ved mistanke om overtredelse av slike lovbrudd er det en etterforsningsplikt. Kroppskrenkelses etter strl. § 271 er derimot ikke nevnt i oppsummeringen av straffbare forhold som utløser en positiv sikringsplikt *for påtalemyndigheten* etter EMK.

Den generelle henvisningen til EMK krever en nærmere analyse for å avklare hvilke føringer påtalemyndigheten pålegges i straffeforfølgningen. Før oppgaven går nærmere inn på dette skal det ses på hvilke føringer barnekonvensjonen gir på påtalemyndighetens håndhevingsskjønn.

4.2 Barnekonvensjonens rettslige føringer på håndhevingsskjønnet

4.2.1 Kort om forholdet mellom Grl. § 104 tredje ledd og barnekonvensjonen art. 19

Både Grl. § 104 tredje ledd og barnekonvensjonen art. 19 pålegger staten å beskytte barns personlige integritet, herunder beskyttelse mot vold og mishandling.⁹³ Hverken ordlyden i

⁸⁸ Ot.prp. nr. 106 (2001-2002) s. 14.

⁸⁹ Se R nr. 1/2023 pkt. I.

⁹⁰ R nr. 1/2023 pkt. IV/1.

⁹¹ I.c.

⁹² R nr. 3/2018 pkt. 4.1.2.

⁹³ Dok.nr. 16 (2011-2012) s. 193.

Grl. § 104 tredje ledd eller uttalelser i forarbeidene kan forstås dithen at det foreligger en etterforsningsplikt i mindre alvorlig voldssaker mot barn.⁹⁴

Høyesteretts uttalelser i HR-2017-2414-A kan imidlertid trekke i en slik retning. I avsnitt 18 uttales det i tilknytning til Grl. § 104 tredje ledd at «[s]traffeforfølgning av voldsutøvere inngår som en integrert del av barns rettsbeskyttelse». Saken gjaldt derimot spørsmål om straffutmåling som ledd i straffeforfølgningen av en forelder i en sak om grov mishandling. Dersom Høyesterett hadde til hensikt å ta til orde for en generell straffeforfølgningsplikt, herunder etterforsningsplikt, uavhengig forholdets alvorlighetsgrad, er det nærliggende at uttalelsen hadde hatt en sterkere rettskildemessig forankring.⁹⁵

Barnekonvensjonen og tolkningen av denne har som nevnt betydning for tolkningen av Grl. § 104. I barnekonvensjonen art. 19 nr. 1 fremgår det at medlemsstatene «shall take all appropriate legislative [and] administrative [...] measures» for å forhindre vold mot barn. Plikten må ses i sammenheng med de virkemidlene konvensjonen oppstiller i art. 19 nr. 2.

I art. 19 nr. 2 fremgår det en rekke virkemidler som skal sørge for at plikten etter art. 19 nr. 1 overholdes. Av interesse er hva som menes med «investigation» og om barnekonvensjonen pålegger medlemsstatene en straffeforfølgningsplikt i saker om mindre alvorlig vold mot barn. Ordlyden i art. 19 nr. 2 tilsier at de opplistede virkemidlene er forslag til hvordan medlemsstatene kan beskytte barn mot vold, og gir få holdepunkter for en straffeforfølgningsplikt.⁹⁶ Det må derfor foretas en nærmere analyse av art. 19 på bakgrunn av de to sentrale tolkningsbidragene på området, som er General Comment No. 8 og No. 13.

4.2.2 General Comment No. 8

I General Comment No. 8 (2006) gir barnekomitéen uttrykk for sitt syn på hvordan konvensjonen skal forstås med tanke på beskyttelsen av barn mot bl.a. fysisk avstraffelse i oppdragelsesøyemed. Helt grunnleggende er det at barn har den samme rett på beskyttelse mot vold som voksne.

Komitéens uttalelser i avsnitt 40 og 41 er særlig relevant i denne sammenheng, hvor de går inn på straffeforfølgning av foreldre som utøver mindre alvorlig vold mot barn.

⁹⁴ I.c.

⁹⁵ Eksempelvis forarbeidene og barnets beste i Grl. § 104 annet ledd.

⁹⁶ jf. «should [...] include».

Barnekomitéens syn er at barns beskyttelse mot «minor assaults» innad familien ikke i alle tilfeller skal lede til «prosecution» av foreldrene.⁹⁷ Barnets avhengighetsforhold til foreldrene og den unike nærheten i familierelasjoner trekkes frem som et tungtveiende argument mot «prosecution».⁹⁸ Det fremholdes på generelt grunnlag at «prosecution» i de fleste tilfeller ikke vil være til barnets beste.⁹⁹ Komitéens oppfatning er at straffeforfølgelse bare skal skje når dette blir ansett som nødvendig for å beskytte barnet mot «significant harm» og dette er til barnets beste.¹⁰⁰

Komitéens valg av begrepet «prosecution» tyder på at uttalelsen knytter seg til avgjørelser foretatt på påtalestadiet, hvilket kan sies å ha støtte i avsnitt 41 hvor de uttaler at mindre alvorlige voldssaker bare ender for domstolen i eksepsjonelle tilfeller.¹⁰¹ I en utredning gjort på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet, er komitéens uttalelser også forstått dithen at disse relaterer seg til påtalestadiet.¹⁰²

Før en sak havner for domstolen har påtalemyndigheten en henleggelsesadgang etter strpl. § 62 a tredje ledd. På påtalestadiet er saken derimot gjerne helt eller delvis etterforsket.¹⁰³ I slike tilfeller vil ikke barnet og familien skjermes for belastningen som strafferettsapparatet kan medføre. Komitéens uttalelser i avsnitt 40-41 etterlater likevel tvil om hvordan de stiller seg til samme vurdering foretatt på initialstadiet.

Av rettslige interesse er uttalelsen om «*de minimis*»-prinsippet, altså at mindre alvorlige tilfeller av fysisk vold bare bør ende i retten i særlige tilfeller.¹⁰⁴ Straffeprosessloven § 224 åpner nettopp for en forholdsmessighetsvurdering slik komitéen her er inne på. Dessuten har strpl. § 224 og strpl. § 62 a tredje ledd som nevnt en nær sammenheng hvor flere av de samme hensynene inngår. Dette trekker i retning av at det vil være i tråd med art. 19 å unnlate iverksettelse av etterforskning såfremt barna beskyttes på en annen og like god måte.

Dersom barnets interesser kan ivaretas gjennom lempeligere midler enn iverksettelse av strafferettsapparatet, tilsier barnets beste som tolkningsprinsipp at det lempeligere alternativet velges. En vurdering av barnets beste og hensiktsmessigheten av å iverksette etterforskning

⁹⁷ CRC/C/GC/8, avsnitt 40.

⁹⁸ Ibid. avsnitt 41.

⁹⁹ I.c.

¹⁰⁰ I.c.

¹⁰¹ CRC/C/GC/8, avsnitt 40.

¹⁰² Søvig (2009) s. 140.

¹⁰³ Se NOU 2016: 24 s. 134.

¹⁰⁴ CRC/C/GC/8, avsnitt 40.

skjermer barnet mot belastningen etterforskingen kan innebære. Ikke minst frigjøres ressurser til mer alvorligere saksforhold, som mishandlingstilfellene.

Videre kan det vises til avsnitt 40 hvor barnekomitéen fremholder at all rapportering om vold mot barn bør bli tilstrekkelig «investigated».¹⁰⁵ Siktemålet skal være å få foreldrene til å opphøre voldsbruken og heller bruke en pedagogisk oppdragelsesmåte. Hvorvidt «investigated» her sikter til påtalemyndighetens eller andre etaters undersøkelser, fremgår ikke klart. Komitéens angivelse av formålet bak undersøkelsene treffer i større grad kjernen av barneverntjenestens oppgaver, som også foretar undersøkelser. Påtalemyndigheten har motsetningsvis som siktemål å straffeforfølge foreldrene, sml. strpl. § 226. Det ligger ikke til påtalemyndigheten å følge opp familier og gi foreldre veiledning. Uavhengig hvem uttalelsen sikter til, er den formulert som en anbefaling og har dermed lavere rettskildemessig vekt.¹⁰⁶

Samlet sett gir komitéens uttalelser i General Comment No. 8 gode holdepunkter for at påtalemyndigheten ikke har plikt til å iverksette etterforskning i mindre alvorlige voldssaker mot barn. Snarere tvert imot åpner komiteen for at foreldre ikke skal straffeforfølges i slike tilfeller. Undersøkelser foretatt av barneverntjenesten fremstår følgelig egnet til å ivareta Norges forpliktelser etter art. 19 nr. 1. Hverken konvensjonsteksten eller komitéens uttalelser legger sterke føringer på påtalemyndighetens håndhevingskjønn ved mindre alvorlige voldssaker.

Videre skal det ses på om General Comment No. 13 fra 2011 kommer med andre betraktninger som kan trekke i retning av en etterforskningsplikt.

4.2.3 General Comment No. 13

General Comment No. 13 (2011) inneholder tolkningsuttalelser til art. 19 om forståelsen av barnets rett til frihet fra all form for vold. I det følgende skal det ses på om barnekomitéens uttalelser om «investigation» er sammenfallende med General Comment No. 8.

I avsnitt 51 uttaler komitéen at staten skal ha etterforskningsprosedyrer som bidrar til å frembringe dokumentasjon til blant annet barnevernet og strafferettslige prosesser. Uttalelsen synes å referere både til barneverntjenesten og til påtalemyndigheten, men treffer i større grad kjernen av påtalemyndighetens ansvar. Komitéens uttalelser har større fokus på selve

¹⁰⁵ CRC/C/GC/8, avsnitt 40.

¹⁰⁶ jf. «should be appropriately investigated».

etterforsningsprosessen enn de har i General Comment No. 8. Det fremgår derimot ikke hva som skal til for å utløse etterforsningsprosessen.

Ser man til avsnitt 5 kan dette isolert sett tale for en etterforsningsplikt i saker om voldsutøvelse mot barn. Det uttales at statene skal beskytte barn som er blitt offer for, eller vitne til, krenkelser av menneskerettighetene og at myndighetene har en plikt til å etterforske og straffe de som er ansvarlige.

Hvorvidt barnekomiteen går tilbake på synet om straffeforfølgelse av foreldre som utøver mindre alvorlig vold mot barn i General Comment No. 8, er vanskelig å utlede fra uttalelsene i General Comment No. 13. Dersom dette var hensikten, er det nærliggende å anta at endringen hadde kommet tydeligere til uttrykk og begrunnet i hensynet til barnets beste.

En innvending mot at art. 19 pålegger statene en straffeforfølgingsplikt er uttalelsen i avsnitt 56. I voldssaker hvor voldsutøverne er barnets primære omsorgsgivere, er intervensjonstiltak som fokuserer på gjenoppretting, samt en sosial og pedagogisk behandling, å foretrekke fremfor en intervensjon som utelukkende har straff som formål.¹⁰⁷ Uttalelsen synes å referere til etterforskingen, altså valg av intervensjon. En forutsetning er at barnets beskyttelse ivaretas og at saken ikke er alvorlig. Det er som nevnt ikke alltid nødvendig å straffeforfølge foreldre ved mindre alvorlig vold.¹⁰⁸

Formålet med etterforsking er bl.a. å fremskaffe opplysninger for å avgjøre spørsmålet om tiltale, jf. strpl. § 226. Formålet med barnevernets intervensjon er utelukkende å sikre barns helse og omsorgssituasjon, jf. lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven – bvl.) § 1-1. Dessuten uttales det i avsnitt 54 at staten skal søke den minst inngripende intervensjonen som omstendighetene tillater.¹⁰⁹ De minst inngripende undersøkelsene vil være de som foretas av barnevernet, ikke strafferettsapparatet.

Sammenfatningsvis gir General Comment No. 13 veiledning med tanke på hvordan etterforsningsprosessen skal foregå, samt hvordan barnets beste skal ivaretas ved rettslig intervensjon fra ulike etater. Samtidig gir barnekomiteens uttalelser her og i General Comment No. 8 føringer på at det minst inngripende alternativet skal velges.

¹⁰⁷ CRC/C/GC/13, avsnitt 56.

¹⁰⁸ CRC/C/GC/8, avsnitt 40.

¹⁰⁹ CRC/C/GC/13, avsnitt 54.

Påtalemyndigheten har etter dette dermed ingen etterforsningsplikt ved opplysninger om mindre alvorlig voldslovbrudd.

Selv om påtalemyndigheten ikke har etterforsningsplikt etter barnekonvensjonen, må det undersøkes om EMK oppstiller en etterforsningsplikt.

4.3 EMKs rettslige føringer på håndhevingskjønnet

Påtalemyndighetens skjønnsutøvelse etter strpl. § 224 må være i overensstemmelse med de plikter som påhviler Norge etter EMK. Sentralt i denne sammenheng er hvilke straffbare forhold som utløser en etterforsningsplikt, og hvilke som *bare* innebærer en etterforsningsrett. I kap. 4.2.1 skal det ses nærmere på bestemmelsene i EMK som aktualiseres i voldstilfellene. Videre skal det i kap. 4.2.2 ses på hva den positive sikringsplikten innebærer, og i kap. 4.2.3 rekkevidden av skjønnsmarginen til medlemsstatene. Avslutningsvis i kap. 4.3.4 skal det ses på om iverksettelse av etterforskning kan utgjøre en krenkelse av retten til familieliv.

4.3.1 Det materielle innholdet i art. 8

En forutsetning for at staten har en sikringsplikt er at forholdet rammes av bl.a. EMK art. 3 og/eller art. 8. Hvorvidt et forhold subsumeres under art. 3 eller 8 sier også noe om det straffbare forholdets alvorlighetsgrad, hvilket har betydning for statens skjønnsmargin.¹¹⁰

EMK art. 3 oppstiller etter ordlyden og EMDs praksis en høyere terskel for at forholdet skal kunne subsumeres under denne.¹¹¹ I saker med forsettlig krenkelser av retten til liv eller umenneskelig behandling, vil det i prinsippet ikke være noen skjønnsfrihet for statene.¹¹² Saker etter art. 3 vil i sin natur regelmessig være objektivt grovere enn tilfeller etter art. 8. Ettersom oppgaven omhandler mindre alvorlig voldsutøvelse mot barn, berøres ikke art. 3 like inngående. Det kan likevel vises til at hvorvidt et forhold skal subsumeres under art. 3 eller 8 i visse tilfeller kan være vanskelig å vurdere. Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2013 s. 588 illustrerer dette.

¹¹⁰ Sml. Kjelby (2013) s. 412-413.

¹¹¹ Se bl.a. *A mot Storbritannia*, avsnitt 20.

¹¹² Aall (2021) s. 55.

I likhet med art. 3 regulerer art. 8 den personlige integritet. Etter art. 8 har «[e]veryone the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence».

Rettighetsvernet favner etter ordlyden og EMDs praksis vidt.¹¹³

Det har i teorien vært omdiskutert hvorvidt sikringsplikten etter EMK art. 3 og 8 kan strekkes til å omfatte handlinger som inngår i det vide voldsbegrepet etter barnekonvensjonen art. 19, eller om sikringsplikten først inntreffer når handlingen er av en viss alvorlighetsgrad.¹¹⁴

EMDs avgjørelse i *F.O. mot Kroatia* fra 2021 viser rettsutviklingen på området. Saken gjaldt en lærers verbale trakassering av en elev. EMD viser til *Costello-Roberts mot Storbritannia* fra 1993 hvor en syv år gammel gutt ble straffet av skolens rektor med tre slag med en sko. Handlingene ble ikke ansett å krenke verken art. 3 eller 8. Imidlertid uttaler EMD at det har skjedd en utvikling i synet på barns beskyttelse mot vold.¹¹⁵ EMD vektlegger at fornærmelsene påvirket klagerens psykiske velvære, verdighet og moralske integritet. På bakgrunn av dette, og at det er til barns beste at de er effektivt beskyttet mot all form for vold, fant domstolen det klart at forholdet var omfattet av art. 8. Avgjørelsen tyder på at barns rettighetsvern etter EMK art. 3 og 8 i stor grad harmonerer med barnekonvensjonen art. 19, uten at EMD eksplisitt har tatt til orde for det.

I henhold til både art. 3 og 8 er det av relevans om handlingene begås mot barn.¹¹⁶ Alderen kan ha betydning som argument for at terskelen er overtrådt. Selv om et forhold utløser en sikringsplikt etter EMK art. 8, betyr ikke dette nødvendigvis at det foreligger en straffefølgingsplikt. Hva den positive sikringsplikten innebærer, fordrer en nærmere redegjørelse.

4.3.2 Statens positive sikringsplikt

Når det gjelder medlemsstatenes positive sikringsplikt er den sentrale avgjørelsen på området *Osman mot Storbritannia* fra 1998 som gjaldt spørsmålet om krenkelse av EMK art. 2. I avgjørelsen fastsettes prinsippet om at medlemsstatene etter EMK kan bli ansvarlig for krenkelser begått av privatpersoner. Det som i senere tid omtales som *Osman-testen*, går ut på

¹¹³ Jf. bl.a. *F.O. mot Kroatia*, avsnitt 57-58.

¹¹⁴ Kvalø (2021) note 4. Se Sørensen (2015), jf. NOU 2016: 16 punkt 4.4. s. 328 flg.

¹¹⁵ *F.O. mot Kroatia*, avsnitt 59.

¹¹⁶ *Ibid.* avsnitt 58.

en vurdering av hvilke tiltak og hvilken reaksjon som forventes av staten ut fra den påståtte krenkelsen. Om sikringsplikten uttaler EMD følgende:

«It is common ground that the State's obligation in this respect extends beyond its primary duty to secure the right to life by putting in place effective criminal-law provisions to deter the commission of offences against the person backed up by law-enforcement machinery for the prevention, suppression and sanctioning of breaches of such provisions. [...] Article 2 [...] may also imply in certain well-defined circumstances a positive obligation on the authorities to take preventive operational measures to protect an individual whose life is at risk from the criminal acts of another individual».¹¹⁷

EMD gir uttrykk for en *kriminaliseringsforpliktelse*, etterforskningsforpliktelse og avvergingsforpliktelse. Her relaterer «law-enforcement machinery» seg til både politiet og påtalemyndigheten.¹¹⁸

I saker om vold mot kvinner og barn har EMD i senere avgjørelser gjentatte ganger fremholdt tilsvarende krav som oppstilt i *Osman mot Storbritannia*.¹¹⁹ I tilknytning til art. 8 er *Bevacqua og S mot Bulgaria* fra 2008 illustrerende. EMD uttaler følgende:

“[...] the authorities' positive obligations – in some cases under Articles 2 or 3 and in other instances under Article 8 taken alone or in combination with Article 3 of the Convention – *may include*, in certain circumstances, a duty to maintain and apply in practice an adequate legal framework affording protection against acts of violence by private individuals. [...] The court notes in this respect that the particular vulnerability of the victims of domestic violence and the need for active State involvement in their protection has been emphasised in a number of international instruments” (min kursivering).¹²⁰

EMD gir uttrykk for en *lovgivningsforpliktelse* og en *håndhevingsforpliktelse*. I motsetning til *Osman mot Storbritannia* som gjaldt art. 2, er det ikke nødvendigvis slik at handlinger som faller innunder art. 8 oppstiller en *kriminaliseringsforpliktelse*.¹²¹ EMD er altså vagere på

¹¹⁷ *Osman mot Storbritannia*, avsnitt 115.

¹¹⁸ Kjelby (2013) s. 386.

¹¹⁹ Bl.a. *Tkheldze mot Georgia*, avsnitt 48-50 om manglende effektiv etterforskning av familievold (art. 2).

¹²⁰ *Bevacqua og S mot Bulgaria*, avsnitt 65. Se også *F.O. mot Kroatia*, avsnitt 78-79.

¹²¹ jf. «adequate legal framework».

hvilke føringer de gir statene med tanke på om det kreves straffelovgivning på området og hvorvidt det er en straffeforfølgingsplikt. EMDs begrepsbruk «may include» tilsier at det ikke nødvendigvis er en absolutt straffeforfølgingsplikt, hvilket bærer videre til en vurdering av medlemsstatens skjønnsmargin på området.

4.3.3 Statens skjønnsmargin

På bakgrunn av blant annet suverenitetsprinsippet og subsidiaritetsprinsippet har medlemsstatene en skjønnsmargin – et handlingsrom – når det kommer til etterlevelsen av EMK.

Illustrerende for statens skjønnsmargin på området for familievold innenfor art. 8, er ovenfornevnte *Bevacqua og S mot Bulgaria*. Saken gjaldt en konfliktfylt skilsmisse hvor klagerens ektemann ved flere anledninger hadde utøvd vold mot henne, samt at han ikke overholdt avtaler om samvær med deres felles barn. Klageren fremsatte påstand om at staten ikke hadde sikret hennes rett til privat- og familieliv etter art. 8. Det ble i saken konstatert krenkelse av art. 8 ettersom staten ikke hadde respondert tilstrekkelig effektivt på klagerens fremsatte påstander. Illustrerende er likevel EMDs uttalelse i avsnitt 82:

«Without overlooking the vulnerability of the victims in many cases of domestic violence, in this particular case the Court cannot accept the applicants' argument that [...] that the Convention required State-assisted prosecution, as opposed to prosecution by the victim, in all cases of domestic violence. [...] Within the limits of the Convention, the choice of the means to secure compliance with Article 8 in the sphere of the relations of individuals between themselves is in principle a matter that falls within the domestic authorities' margin of appreciation».

Staten tilstås altså en viss skjønnsmargin, men hvor vid denne er går ikke EMD nærmere inn på. Dette varierer bl.a. med saksområdet og forholdets alvor.¹²² Den skadelidte kan ikke alltid forvente at krenkelsen reageres på i det strafferettslige sporet. Erstatning kan i enkelte tilfeller være tilstrekkelig ved mindre alvorlige krenkelser.¹²³ Straffelovgivningsplikten som EMD ofte viser til, har en logisk forbindelseslinje til straffeforfølgingsplikten.¹²⁴

¹²² Aall (2021) s. 47 flg.

¹²³ Ibid. s. 53.

¹²⁴ Ibid. s. 54.

Når det gjelder straffeforfølgingsplikten er tidligere nevnte F.O. mot Kroatia illustrerende. I saken ga Kroatias lovgivning beskyttelse både sivilrettslig og strafferettslig, noe klageren også benyttet seg av. Selv om EMD ikke lar seg overbevise av statsadvokatens avslag og håndtering av straffeanklagen, uttales følgende:

« [...] that an approach to protection of children from violence should be graded according to its gravity [...], does not consider in the circumstances of the present case that the recourse to criminal avenue was critical to fulfil the State's obligations under Article 8». ¹²⁵

EMD nevner uttrykkelig forholdets objektive grovhet som et relevant moment. Statens valg av tilnærming for beskyttelsen av barn varierer altså med sakens alvor, jf. «gravity». Det ble ikke ansett avgjørende at saken ikke ble straffeforfulgt, til tross for at forholdet var kriminalisert. Krenkelsen av art. 8 ble likevel konstatert som følge av at andre myndigheter ikke hadde reagert tilstrekkelig på forholdet. ¹²⁶

I denne sammenheng kan det også vises til K.T. mot Norge fra 2008. Saken gjaldt en klage på undersøkelser foretatt av barneverntjenesten. Ettersom barneverntjenestens første undersøkelse viste at ekskonens bekymringsmeldinger var grunnløse, ble det anført at de andre undersøkelsene basert på nye bekymringsmeldinger utgjorde en krenkelse av klagerens rett til privat- og familieliv etter EMK art. 8. ¹²⁷ EMD hadde ingen innsigelser mot at barneverntjenesten foretok undersøkelsene, selv om det forelå opplysninger som ga bekymring om vold. Dette underbygger at staten har et handlingsrom ved tilnærmingen til påståtte krenkelser av art. 8. Det er jo nettopp staten som står overordnet ansvarlig dersom rettighetene ikke er tilstrekkelig sikret.

Samlet sett er det gode holdepunkter for at påtalemyndigheten ikke har etterforskningsplikt hvor det er mistanke om mindre alvorlig vold mot barn. EMK legger med dette ikke hindringer for at mildere former for vold mot barn kan forfølges på annen måte enn i det strafferettslige sporet. Dette bringer oppgaven over til spørsmålet om hvorvidt valg av det strafferettslige sporet kan utgjøre en krenkelse av retten til familieliv i tilfeller hvor andre handlingsalternativer kan være tilstrekkelig formålstjenlig.

¹²⁵ *F.O. mot Kroatia*, avsnitt 93.

¹²⁶ *Ibid.* avsnitt 103.

¹²⁷ *K.T. mot Norge*, avsnitt 3.

4.3.4 Er iverksettelse av etterforskning ved tilfeller av mindre alvorlig vold en krenkelse av retten til familieliv?

EMD uttaler i *F.O. mot Kroatia* at det ved konkurrerende interesser skal foretas en «fair balance» mellom rettighetene, og at momentene i EMK art. 8 nr. 2 vil ha betydning.¹²⁸

Statenes plikt til å beskytte barn mot integritetskrenkelser kan medføre at det blir vanskelig å respektere foreldres rett til privat- og familieliv. Det kan også oppstå motstridende interesser ved forebygging av kriminalitet på den ene siden, og respekt for barnets og foreldrenes rett til familieliv på den andre siden. Implisitt kan dette forstås som en avveining mellom barnets beste på gruppenivå og barnets beste på et individuelt nivå.

Spørsmålet er om politiets iverksettelse av etterforskning er et nødvendig og forholdsmessig inngrep i retten til familieliv. Dette er en problemstilling som hittil ikke er blitt behandlet av EMD. De fleste saksforholdene gjelder tilfeller hvor fornærmede eller deres nærstående har oppsøkt politiet selv og hvor myndighetene ikke har respondert tilstrekkelig på forholdet.

For at et inngrep i EMK art. 8 ikke skal utgjøre en krenkelse, må det være «in accordance with the law», og «in the interests of» et av de angitte formål i art. 8 nr. 2, samt være «necessary in a democratic society». Med andre ord foreligger ingen krenkelse såfremt inngrepet har tilstrekkelig lovhjemmel, forfølger et legitimt formål og er forholdsmessig.¹²⁹

4.3.4.1 Er iverksettelse av etterforskning et inngrep i retten til familieliv?

Statens undersøkelser etter barnevernslovgivningen utgjorde i *K.T. mot Norge* et inngrep i retten til familieliv. Iverksettelse av undersøkelser i det strafferettslige sporet vil ha samme, om ikke større, følbare konsekvenser for en familie. Følgelig er det nærliggende å anse iverksettelse av etterforskning i saker om mindre alvorlig vold mot barn som et inngrep i retten til familieliv etter art. 8 nr. 1. Det er klart at et slikt inngrep er «in accordance with the law», jf. strpl. § 224.

Det er videre klart at påtalemyndigheten forfølger et legitimt formål enten de forankrer det i barnets rett til «protection of health» eller «prevention of crime». Det avgjørende er hvorvidt iverksettelse av etterforskning anses forholdsmessig.

¹²⁸ *F.O. mot Kroatia*, avsnitt 79.

¹²⁹ Sml. Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60.

4.3.4.2 Er iverksettelse av etterforskning forholdsmessig?

EMD har gjennom en langvarig og fast praksis utbrodert innholdet i vurderingen av om et inngrep anses «necessary».¹³⁰ Inngrepet skal for det første være relevant og tilstrekkelig begrunnet.¹³¹ Videre er nødvendighetsvilkåret tolket dithen at det oppstilles et krav om forholdsmessighet mellom mål og middel, slik at det skal foretas en balansert avveining mellom de konkurrerende interessene.¹³² EMD fremholder dessuten i *Strand Lobben m.fl. mot Norge* fra 2019 at det er en bred konsensus om at barnets beste er av overordnet betydning i alle avgjørelser vedrørende barn.¹³³

I *K.T. mot Norge* fant EMD at undersøkelser foretatt av barneverntjenesten bygget på relevante og tilstrekkelige begrunnelser.¹³⁴ Det er nærliggende at politiets iverksettelse av etterforskning ved mistanke om mindre alvorlig vold mot barn i de fleste tilfeller bygger på relevante og tilstrekkelige begrunnelser.

Målet med å iverksette etterforskning er å avdekke mulige lovbrudd, beskytte voldsutsatte og stille gjerningspersoner til ansvar for sine handlinger. Det er imidlertid mulig å beskytte barnet og skape en god familie- og omsorgssituasjon ved at barneverntjenesten iverksetter undersøkelser og hjelpetiltak. Oppfølging og veiledning av familier er som nevnt ikke strafferettsapparatets kjerneoppgaver.

Dersom man ved opplysninger om mindre alvorlig vold finner det å være til barnets beste at saken forfølges av barneverntjenesten, reises spørsmålet om iverksettelse av etterforskning er et uproporsjonalt middel. Ved alternative handlingsvalg som likefullt sikrer barnets rettigheter og beskyttelse, taler det mildeste inngreps-prinsipp for at barnevernssporet benyttes fremfor strafferettssporet. Når både hensynet til barnets beste og retten til familieliv tilsier at andre statlige instanser bør aktualiseres, trekker dette i retning av at iverksettelse av etterforskning kan utgjøre en krenkelse av EMK art. 8.

¹³⁰ Se bl.a. *Strand Lobben m.fl. mot Norge*, avsnitt 202-203.

¹³¹ *Ibid.* avsnitt 203.

¹³² *I.c.*

¹³³ *Ibid.* avsnitt 204.

¹³⁴ *K.T. mot Norge*, avsnitt 66.

Derimot uttaler EMD i K.T. mot Norge at staten på dette området tilkjennes en «wide margin of appreciation».¹³⁵ EMD fremholder betydningen for forholdsmessigheten at statene er forpliktet etter barnekonvensjonen art. 19 til å beskytte barn mot «abuse and neglect».¹³⁶ Dersom myndigheter finner det mest hensiktsmessig å iverksette undersøkelser gjennom strafferettsapparatet, er dette innenfor statens skjønnsmargin. Dette må ses i sammenheng med at det kan være vanskelig på et tidlig stadium å vurdere hvorvidt etterforskning skal iverksettes. Opplysninger om enkeltstående mindre alvorlige kroppskrenkelser kan i realiteten være del av systematisk mishandling som utløser en etterforskningsplikt for påtalemyndigheten.

Dessuten er det et poeng at EMD i K.T. mot Norge uttaler at barneverntjenesten ikke har en plikt til å undersøke troverdigheten i bekymringsmeldingene som kommer inn til dem.¹³⁷ Det er, som oppgaven kommer nærmere inn på, en lav terskel for kontakt mellom barnevernet og politiet. Opplysningene på dette tidspunktet vil derfor kunne være mangelfulle. Følgelig vil strenge bånd på påtalemyndighetens adgang til å iverksette etterforskning potensielt true effektiviteten av barnets rettigheter etter både barnekonvensjonen art. 19 og EMK art. 8.¹³⁸

Sett hen til den vide skjønnsmarginen skal det svært mye til for at iverksettelse av etterforskning og valget av strafferettssporet vil være uforholdsmessig. Dermed utgjør iverksettelse av etterforskning ingen krenkelse av retten til familieliv etter EMK art. 8. Redegjørelsen ovenfor viser imidlertid at staten har en viss skjønnsmargin ved valget av virkemidler for å beskytte barn. Altså er det ved mindre alvorlige krenkelser mot barn adgang til å benytte barnevernssporet for å ivareta deres rettigheter.

Samhandlingen mellom barneverntjenesten og påtalemyndigheten står sentralt for å ivareta barns rettssikkerhet. Begge parter innehar roller som pålegger de å beskytte barn mot vold. Det er derfor nødvendig å se nærmere på forholdet mellom påtalemyndigheten og barneverntjenesten.

¹³⁵ Ibid. avsnitt 68

¹³⁶ Ibid. avsnitt 63.

¹³⁷ Ibid. avsnitt 67.

¹³⁸ I.c.

5 Betydningen av samspillet mellom påtalemyndigheten og barneverntjenesten

5.1 Innledning

Påtalemyndigheten står sentral når det kommer til håndhevelse av straffeloven og realisering av formålene bak strafferettsinstituttet. Deres primære rolle og tildelte samfunnsmandat er å straffeforfølge lovbrudd. Barnevernets primære rolle og tildelte samfunnsmandat er derimot utelukkende å sikre barns helse og utvikling slik at de får nødvendig omsorg og beskyttelse, jf. bvl. § 1-1. Påtalemyndighetens og barnevernets mandat vil dermed ikke til enhver tid samsvare.¹³⁹

Ytterpunktene er imidlertid klare: påtalemyndigheten har ingen etterforskningsplikt når det gjelder mindre alvorlig vold mot barn, men de har etterforskningsplikt ved grovere integritetskrenkninger.¹⁴⁰ Motsetningsvis har barneverntjenesten, som oppgaven kommer nærmere inn på, ingen meldeplikt til politiet i slike saker, jf. bvl. § 13-1 tredje ledd.

5.2 Barneverntjenestens taushetsplikt, opplysningsrett og avvergingsplikt

Hovedregelen er at enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter barnevernsloven har taushetsplikt om de forhold de har fått i forbindelse med tjenesten, jf. bvl. § 13-1 første ledd, jf. lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven – fvl.) § 13.

Barneverntjenestens taushetsplikt til «andre forvaltningsorganer» er imidlertid strengere i forhold til forvaltningslovens unntaksregler fra taushetsplikten, jf. bvl. § 13-1 tredje ledd. I bvl. § 13-1 tredje ledd tredje punktum fremgår det uttrykkelig at fvl. § 13 b nr. 6 ikke gjelder. Forvaltningsloven § 13 b nr. 6 hjemler fritak fra taushetsplikten ved anmeldelse eller opplysninger om lovbrudd til påtalemyndigheten ut fra «allmenne omsyn». Forarbeidene til barnevernsloven fremholder at barneverntjenesten ikke bør kunne anmelde eller opplyse om lovbrudd ut fra allmenne hensyn.¹⁴¹

¹³⁹ Se Gröning Tfs (2013) s. 38.

¹⁴⁰ Jf. henholdsvis strl. § 271 og strl. § 272 mv.

¹⁴¹ Prop. 222 L (2020-2021) s. 61.

For at barneverntjenesten skal kunne fritas fra taushetsplikten, må det være «nødvendig» for å ivareta deres oppgaver etter loven, jf. bvl. § 13-1 tredje ledd første punktum. Barnevernets hovedoppgave er å sikre barns helse og utvikling og at de får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid, jf. bvl. § 1-1.¹⁴² I alminnelighet vil det å videreformidle bekymringer om vold til politiet ivareta barneverntjenestens oppgave om å beskytte barns helse og utvikling. Vurderingen av om opplysninger skal gis til politiet må likevel gjøres ut fra en vurdering av hensynet til barnets beste.¹⁴³ Dette gir barnevernet en *rett* til å gi opplysninger til politiet, men det påhviler dem etter loven ingen plikt.

En slik *plikt* må forankres på annet vis. Den relevante hjemmelen er avvergingsplikten i strl. § 196. Avvergingsplikten gjelder derimot ikke for mindre alvorlige lovbrudd etter strl. § 271. Dessuten foreligger det ingen generell plikt til å anmelde lovbrudd som allerede er begått, og som det ikke lenger er mulig å avverge følgene av.¹⁴⁴ Uavhengig dette har barneverntjenesten ingen plikt til å anmelde en sak til politiet dersom de selv kan avverge situasjonen «på annen måte». Dette synliggjør forskjellen på påtalemyndighetens og barneverntjenestens oppgaver. Dersom påtalemyndigheten får kjennskap om forhold som fremgår av strl. § 196, eller forhold som ikke fremgår der som f.eks. strl. §§ 272 og 273, har de en etterforskningsplikt. Imidlertid vil det i praksis ofte være slik at barneverntjenesten og politiet samarbeider tett for å ivareta deres mandater, herunder ivaretagelsen av barns rettssikkerhet.

Illustrerende for samhandlingen mellom politiet og barnevernet er de nasjonale retningslinjene utarbeidet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Politidirektoratet (heretter kalt veilederen).¹⁴⁵ Veilederen gir anbefalinger og er ikke rettslig bindende. Retningslinjene gir likevel uttrykk for hvordan samarbeidet og lovverket faktisk praktiseres. I det følgende skal det ses nærmere på hva veilederen gir av retningslinjer på samarbeidet mellom etatene.

Retningslinjene gir tydelige føringer på at terskelen for kontakt mellom etatene skal være lav. Dette er interessant ettersom en lav terskel for kontakt gjør at politiet og påtalemyndigheten på et tidlig tidspunkt får informasjon om mulig vold. Påtalemyndigheten må altså med de opplysningene som finnes på dette tidspunktet vurdere om vilkårene i strpl. § 224 foreligger.

¹⁴² Se Prop. 133 L (2020-2021) s. 584.

¹⁴³ Se Prop. 222 L (2020-2021) s. 61.

¹⁴⁴ Prop. 116 L (2009-2010) s. 17.

¹⁴⁵ Barne- ungdoms- og familiedirektoratet og Politidirektoratet (2020).

Utgangspunktet er at barneverntjenesten alltid kan snakke med barnet for å avklare omsorgssituasjonen. Lovgivning er ikke til hinder for at barneverntjenesten har samtaler med barna før de involverer politiet. Når barnevernet har samtaler med barna, skal det dokumenteres hvilke spørsmål som er stilt og hva barnet faktisk har sagt. Dette er av stor betydning for både oppfølgingen av barnet og politiets etterforskning. Veilederen fremholder likevel at politiet bør ha samtaler med barna først av hensyn til etterforskningen.

Videre påpekes viktigheten av barnets medvirkning i barneverntjenestens undersøkelser for å sikre gode vurderinger av hva som vil være til barnets beste. Dette gjelder på alle trinn i saksbehandlingen, uansett hva saken gjelder og dens alvor.

Hvorvidt all vold burde varsles/anmeldes til politiet, beror etter veilederen på en konkret vurdering. Vurderingen baseres på momenter som voldens form, omfang og/eller kompleksitet, barnets mening/barnets beste, familiesituasjonen og risikoen for nye voldshandlinger. Dersom barnevernet varsler politiet før de selv har foretatt undersøkelser, vil vurderingen utelukkende baseres på bekymringsmeldingene. Følgelig vil den konkrete vurderingen ikke bli like utførlig sammenlignet med en vurdering basert på barnevernets egne undersøkelser. Saken nevnt innledningsvis om familien til «Sara» viser nettopp dette.

Veilederen tar opp at det kan være motstridende interesser mellom en etterforskning og en barnevernssak, herunder å ivareta barnets omsorgsbehov og det å tilfredsstille samfunnets straffebehov. Det tas imidlertid ikke eksplisitt stilling til hvordan interessekonflikten skal løses.

En som derimot lar seg oppta av de problemstillinger som reises ved slike potensielle interessekonflikter, er professor i strafferett Linda Gröning.¹⁴⁶ Gröning påpeker at strafferettssystemet sameksisterer med andre institusjoner som har til mål å ivareta barnets beste, og som kanskje har mer adekvate virkemidler for å bedre familie- og omsorgssituasjon. Gjennomgangen av forholdet mellom politiet og barnevernet underbygger nettopp dette.

Kriminalisering av mindre alvorlig vold er nødvendig, men reiser spørsmål om det finnes rom for unntak og modifikasjoner i konkrete tilfeller, herunder etterforskning.¹⁴⁷ Gröning mener det ikke kan utelukkes at strafferettslig inngripen i mindre alvorlige saker er et dårligere alternativ enn andre tilgjengelige virkemiddel, slik som intervensjon fra barnevernet.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Gröning NTfk (2013).

¹⁴⁷ Ibid. s. 379.

¹⁴⁸ Ibid. s. 380.

Barneverntjenesten har som påpekt ingen plikt til å rapportere mindre alvorlige lovbrudd til politiet, og barnekomitéen har som nevnt tatt til orde for at straffeforfølgelse av foreldre ikke alltid er til barnets beste. Selv om det ikke finnes klare svar på dilemmaene innenfor familievoldssakene, mener Gröning vi må orientere oss i et videre systemperspektiv for å komme videre i familievoldsproblematikken.¹⁴⁹

Oppsummeringsvis er det ikke en høy terskel for kontakt mellom politiet og barnevernet. En lav terskel gjør at det foreligger en desto større forventning om at påtalemyndigheten vurderer barnets beste. Etterforskningsmessige hensyn tilsier at barnevernet melder forholdet videre til politiet før de selv har foretatt egne undersøkelser. Ved denne fremgangsmåten får barnet ikke medvirket i prosessen, hvilket er uheldig med tanke på fastsettingen av barnets beste. Barnets rett til medvirkning og barnets beste er som påpekt av barnekomitéen komplementære.¹⁵⁰ Barnets rett til medvirkning kommer i strafferettssporet først opp på påtalestadiet, hvor det også knytter seg uenigheter om hvilken betydning barnets synspunkter skal ha for påtalespørsmålet.¹⁵¹ Strafferettsapparatet vil i slike tilfeller være iverksatt med de belastninger dette har for barnet, hvilket saken innledningsvis om «Sara» og familien viser. Det kan tenkes at de strenge kravene til barneverntjenesten hva gjelder dokumentasjon og faglig kyndighet, til en viss grad kan imøtekomme de etterforskningsmessige hensyn. Hvorvidt det faktisk er tilfellet, er derimot usikkert.

De etterforskningsmessige hensynene går ut på at politiets innsamling av informasjon skal være av en slik troverdighet og styrke at disse ikke kan trekkes i tvil for retten. Altså skal barnas uttalelser ikke være påvirket av samtalen med barneverntjenesten da bevisverdien kan svekkes. Etterforskningsmessige hensyn kan altså forklares ut fra et ønske om å oppklare saken og stille gjerningspersonen til ansvar. En høy oppklaringsprosent er også noe riksadvokaten har som et sentralt formål for straffesaksbehandlingen.¹⁵² Det at etterforskningsmessige hensyn skal gå foran hensynet til barnets beste, er rettslig sett problematisk. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn og utledes av rettsregler på et overordnet nivå, jf. Grl. § 104 annet ledd.

Frem til nå har vi sett på om og når det foreligger en etterforskningsplikt og betydningen dette har for påtalemyndighetens håndhevingsskjønn. Vi har også sett på påtalemyndighetens og

¹⁴⁹ Ibid. s. 381.

¹⁵⁰ CRC/C/GC/14, avsnitt 43.

¹⁵¹ Se Søvig (2009) s. 140-142.

¹⁵² R nr. 1/2023 pkt. II/2.

barneverntjenestens nære samarbeid og betydningen av dette. I det følgende skal det foretas en nærmere redegjørelse for hvordan påtalemyndigheten skal vurdere barnets beste i strpl. § 224.

6 Barnets beste som moment i skjønnsutøvelsen etter strpl. § 224

6.1 Hvordan påtalemyndigheten skal vurdere barnets beste

De sentrale momentene saklighet, sannsynlighet og proporsjonalitet gitt i rundskrivet om etterforskning er som nevnt ikke uttømmende.¹⁵³ Barnets beste har en klar rettslig relevans i denne sammenheng, jf Grl. § 104 annet ledd og barnekonvensjonen art. 3. Momentets relevans i praksis belyses av uttalelsen til lederen av påtaleenheten ved Trøndelag politidistrikt i VG-artikkelen som vist til i kap. 1.2.¹⁵⁴ Påtalelederen uttalte at det ikke er gitt at en straffesak er til det beste for barnet i saker om vold i nedre sjikt, og at oppfølging i barnevernssporet kan være til barnets beste.

Begrepet «barnets beste» er som nevnt komplekst og må vurderes konkret i hver enkelt sak.¹⁵⁵ Det sentrale formålet bak fastsettelsen av barnets beste er å sikre full og effektiv beskyttelse av barnas rettigheter og deres helhetlige utvikling.¹⁵⁶ Vurderingen beror på flere ulike momenter, herunder barnets synspunkter, bevaring av familiemiljøet, og barnets rett til omsorg, beskyttelse og sikkerhet.

Ivaretagelsen av barnets medvirkningsrett på initialstadiet lar seg derimot vanskelig gjennomføre. Dersom politiet oppretter kontakt med barnet, er politiet raskt over i en etterforskning. Det foreligger gode holdepunkter for at straffeforfølging av foreldrene sjeldent er til barnets beste og heller ikke noe de ønsker.¹⁵⁷ Barnets medvirkningsrett ivaretas da gjennom barneverntjenestens undersøkelser i familien. Skulle forholdene etter en konkret vurdering tilsi at barnet beste er at foreldre straffeforfølges, skal barnevernet melde saken videre til politiet.

Bevaring av familiemiljøet står sentralt flere steder i barnekonvensjonen. Selv om prinsippet om barnets beste ikke direkte fremgår av EMK, legger EMD likevel til grunn i en rekke saker at barnets beste er et overordnet hensyn etter EMK art. 8.¹⁵⁸ I denne sammenheng har EMD uttrykt klart at begrepet bygger på en forutsetning om at det er til barnets beste å opprettholde

¹⁵³ R nr. 3/1999 pkt. III/3.

¹⁵⁴ Høydal, *VG* (2023).

¹⁵⁵ CRC/C/GC/14, avsnitt 32.

¹⁵⁶ *Ibid.* avsnitt 82.

¹⁵⁷ Se CRC/C/GC/8, avsnitt 40-41.

¹⁵⁸ Se bl.a. *Strand Lobben m.fl. mot Norge*, avsnitt 204.

familiebåndene.¹⁵⁹ Barnekomitéen uttaler også at det naturlige miljøet for barns oppvekst er i familien, og at dette som regel er til barnets beste.¹⁶⁰ Ivaretagelsen av barnets rett til familieliv tilsier at det ikke er til barnets beste at strafferettsapparatet iverksettes.

I saker om familievold står barnets rett til beskyttelse, omsorg og sikkerhet sentralt. Medlemsstatene har en plikt til å sørge for at barnet beskyttes mot vold og har en god omsorgssituasjon. Politiets involvering i saker om familievold kan ha en avskrekkende effekt på lovbryster, samtidig som politiet besitter tvangsvirkemidler egnet til å beskytte barnet fra gjerningspersonen. Opplysninger om familievold betyr ikke nødvendigvis at barnet har en dårlig familie- og omsorgssituasjon. Barnevernet har dessuten mer egnede virkemidler for å bedre både familie- og omsorgssituasjonen til barn enn strafferettsapparatet, se bvl. §§ 3-1 og 3-4. Dersom formålet er å beskytte barn mot vold, er ikke nødvendigvis straffereaksjoner riktig virkemiddel.

Uavhengig av om etterforskning iverksettes, skal barneverntjenesten fortsette sitt arbeid for å bedre omsorgssituasjonen for barnet. Barnet blir derimot ikke skjermet fra belastningen etterforskningen kan innebære. Det mildeste inngreps-prinsipp samt hensynet til forholdsmessighet taler mot etterforskning hvor barneverntjenesten er like godt egnet til å ivareta barnets rettigheter og interesser.

De ulike momentene i vurderingen av barnets beste kan komme i konflikt. Barnekomitéen viser til en potensiell konflikt mellom bevaring av familiemiljøet og barnets behov for beskyttelse mot risikoen for vold.¹⁶¹ I slike situasjoner må momentene vektles mot hverandre for å finne den beste løsningen for barnet. I tilfeller hvor barneverntjenesten kan beskytte barnet mot risikoen for vold ved iverksettelse av tiltak, foreligger det ingen konflikt mellom momentene. Dersom opplysningene derimot tilsier at barnet ikke har en god omsorgssituasjon og det foreligger en risiko for vedvarende vold, tilsier dette at barnets behov for beskyttelse går foran og etterforskning skal iverksettes.

Gode grunner taler mot iverksettelse av etterforskning ved opplysninger om mindre alvorlig vold mot barn dersom dette anses å være til barnets beste. For det første kan barnet beskyttes på samme eller en bedre måte gjennom barnevernssporet. For det andre er det ved barneverntjenestens intervensjon mulig å la barnet medvirke tidligere i prosessen og gi sitt syn

¹⁵⁹ Se *Strand Lobben mfl. mot Norge*, avsnitt 207 og NOU 2020: 14 s. 65.

¹⁶⁰ CRC/C/GC/14, avsnitt 59.

¹⁶¹ *Ibid.* avsnitt 81.

på saken. For det tredje tilsier belastningen som strafferettsapparatet kan påføre barnet at en mildere intervensjon velges. Samlet sett tilsier barnets beste at det ikke foreligger «rimelig grunn» til å iverksette etterforskning. Ved at saken forfølges i barnevernssporet sikres barnet full og effektiv beskyttelse av de rettigheter som følger av barnekonvensjonen, herunder medvirkning, beskyttelse, omsorg og bevaring av familiemiljøet.¹⁶²

Uavhengig av om man ser på barnets beste som et eget moment eller lar det virke inn på proporsjonalitetsvurderingen, taler barnets beste med tyngde for at påtalemyndigheten ikke iverksetter etterforskning i mindre alvorlige voldssaker.

Et rettslig poeng er at lovgiver ikke har pålagt påtalemyndigheten en plikt til å foreta tilrettelagt avhør i saker som gjelder kroppskrenkelses, jf. strpl. § 239 annet ledd. Dessuten har barn over 12 år som nevnt ingen vitne- eller forklaringsplikt da lovgiver har funnet at hensynet til å beskytte barn mot å bidra til domfellelse av nærstående, veier tyngre enn hensynene som begrunner unntaket fra fritaksretten etter strpl. §§ 122 og 123.¹⁶³ Det er altså ikke alltid nødvendig å foreta tilrettelagte avhør ved mindre alvorlige integritetskrenkelses, hvilket taler mot at etterforskning iverksettes.

Hensynet til allmennprevensjon taler derimot for at etterforskning iverksettes i saker som omhandler familievold. Videre skal det derfor ses nærmere på hvilke begrensninger hensynet til allmennprevensjonen legger på vektleggingen av barnets beste.

6.1.1 Allmennprevensjon i opposisjon til barnets beste?

Formålet med straffeprosessen kan ikke ses løsrevet fra formålet med selve strafferettspleien. Sammen med strafferetten skal straffeprosessen sikre at strafferettspleiens formål realiseres.¹⁶⁴ Strafferettens formål er grundig drøftet i forarbeidene til straffeloven av 2005 hvor det fremgår at hovedformålet er prevensjon.¹⁶⁵ Den tilsiktede virkningen med straff deles inn i tre hovedgrupper: den skal virke allmennpreventiv, individualpreventiv og den skal bidra til den sosiale ro.¹⁶⁶

¹⁶² Se CRC/C/GC/14, avsnitt 82.

¹⁶³ Sml. strpl. § 239 a annet ledd annet punktum. Se LB-2022-93362.

¹⁶⁴ Øyen (2022) s. 26. Se Prop. 146 L (2020-2021) s. 115.

¹⁶⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 78.

¹⁶⁶ l.c.

Av særlig interesse er det allmennpreventive hensynet da dette har viktig betydning på området for familievold.¹⁶⁷ I rettspraksis gjenspeiler dette seg i straffutmålingen mot foreldre.¹⁶⁸ Allmennprevensjonen inndeles i straffens avskrekkende virkning, kost/nyttevirkning, og den vanedannende og holdningsskapende virking.¹⁶⁹

Straffens avskrekkende virkning relaterer seg til den generelle muligheten for å bli straffet. I hvilken grad straffetrusselen og straffeforfølgning faktisk virker avskrekkende, har man derimot ingen eksakt kunnskap om.¹⁷⁰ Den faktisk allmennpreventive virkningen forankres i et «common sense-grunnlag».¹⁷¹ Potensielle lovbrøtere er som folk flest, og det er alminnelig akseptert at det er grunn til å tro at personer lar seg påvirke av at deres handlinger kan få negative konsekvenser.

Når det gjelder allmennprevensjonens faktiske virkning, er dette gjenstand for diskusjon i juridisk teori. Det ligger ikke til oppgaven å forfølge problemstillingen inngående. Likevel nevnes det at kritikken retter seg mot at individer brukes som et middel for at flest mulig i fremtiden følger loven.¹⁷² Når man ikke vet den faktiske virkningen av allmennprevensjon utfordrer dette legitimeringen av hensynet sett i lys av straffens inngripende karakter.¹⁷³ Derimot er det urealistisk å kreve fullt ut bevis for at allmennprevensjon har en faktisk virkning.¹⁷⁴

Den vanemessige lovlydighet og holdningsskapende virkning sikter til at straffetrusselen styrer atferden uten at den enkelte nødvendigvis tenker over muligheten for straff. En fast og langvarig håndhevelse av straffetrusselen kan bidra til at normer følges uten at den enkelte nærmere reflekterer over at handlingen er straffbar og risikoen for oppdagelse.¹⁷⁵

De avskrekkende allmennpreventive virkningene påvirkes av intensiteten av håndheving av straffetrusselen, noe som naturligvis også gjelder den vanemessige og holdningsskapende lovlydighet. Når det er etablert en vanemessig lovlydighet, kan det være tilstrekkelig med en håndhevelse som viser at bestemmelsen ikke er «sovende».¹⁷⁶

¹⁶⁷ Se Handlingsplan, *Et liv uten vold*, (2013) s. 21 og NOU 1985: 18 s. 307.

¹⁶⁸ Se bl.a. Rt. 2014 s. 702 avsnitt 21-22 og HR-2022-1791-U avsnitt 21-22.

¹⁶⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 79.

¹⁷⁰ l.c.

¹⁷¹ l.c.

¹⁷² Jacobsen (2004) s. 12.

¹⁷³ l.c.

¹⁷⁴ Jacobsen Tfs (2004) pkt. 5.

¹⁷⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 80.

¹⁷⁶ l.c.

Familievoldssaker straffefølges i stor grad og er et prioritert saksområde. At innsatsen på området er stort, gjenspeiles bl.a. i legalstrategier og engasjement fra politisk hold i form av handlingsplaner. Frem til lovendringen i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova – bl.) § 30 tredje ledd og strl. § 271, knyttet det seg usikkerhet rundt lovligheten av fysisk avstraffelse i oppdragelsesøyemed.¹⁷⁷ En nærliggende antagelse er at fokuset på familievold og den generelle straffetrusselen i seg selv har hatt en allmennpreventiv effekt. Hvorvidt en vidløftig håndhevelse av ethvert forhold av vold mot barn virker allmennpreventivt, er gjenstand for diskusjon. Ettersom den faktiske virkningen av allmennprevensjon ikke kan fastsettes med sikkerhet, har det formodningen mot seg å la allmennpreventive hensyn trumfe det konkrete barnets beste. Selv om barnets beste kan være vanskelig å vurdere, er det i motsetning til allmennprevensjon faktisk mulig å fastsette.

Unnlatelse av etterforskning basert på en skjønnsmessig vurdering etter strpl. § 224 hvor barnets beste får stor vekt, kan vanskelig sies å uthule de allmennpreventive hensyn. Det er en veletablert oppfatning i samfunnet at vold mot barn ikke er akseptabelt. Barneverntjenestens undersøkelser kan dessuten i seg selv ha en avskrekkende effekt. Derimot kan det reises spørsmål om en slik praksis utgjør en fare for at anvendelsen av strl. § 271 i familievoldstilfellene blir «sovende».¹⁷⁸ Det skal likevel foretas en konkret vurdering av hva som er til barnets beste i den aktuelle sak, noe som kan variere. I tillegg er strl. § 271 et nødvendig supplement til strl. § 282 om mishandling i nære relasjoner, noe saken om «Sara» og familien i kap. 1.2. illustrerer.

Et ytterligere poeng er at bvl. § 13-1 tredje ledd ikke unntar barneverntjenesten fra taushetsplikten overfor politiet basert på allmenne hensyn. I denne sammenheng mener lovgiver at hensynet til barnets beste går foran allmennpreventive hensyn. At det her implisitt tas samme standpunkt på strafferettens og straffeprosessens område, kan neppe tilføres lovgiver. Rettslig interessant er det likevel. Når lovgiver åpner for at barneverntjenesten kan unnlate å melde saken videre til politiet basert på barnets beste, oppstår spørsmålet om hvorfor påtalemyndigheten ikke er gitt samme mulighet i form av å henvise saken til barneverntjenesten. Systembetragtninger taler for at påtalemyndigheten burde ha samme mulighet i henhold til strpl. § 224.

¹⁷⁷ Se Rt. 2005 s. 1567 (Klapsedommen).

¹⁷⁸ Se ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 80.

Hensynene bak lovbestemmelsene i både straffeloven og barnevernsloven er å beskytte barn mot vold. Dersom barneverntjenesten har midlene som skal til for å skape en trygg familie- og omsorgssituasjon, ivaretar man hensynet. Samtidig ivaretas også retten til familieliv etter Grl. § 102 og EMK art. 8. Iverksettelse av etterforskning i strid med barnets beste med en allmennpreventiv begrunnelse, vil kunne medføre en uheldig innskrenkelse av barns rettigheter.

Samlet sett utgjør dette et grunnlag som leder inn på spørsmålet om hvordan allmennpreventive hensyn og barnets beste skal vektas i forhold til hverandre.

6.1.2 Hvordan skal barnets beste og allmennprevensjon vektas?

Redegjørelsen for barnets beste viser at etterforskning sjeldent er til barnets beste. Det kan imidlertid ikke utledes av Grl. § 104 annet ledd eller barnekonvensjonen art. 3 at barnets beste skal være det avgjørende hensynet, jf. «grunnleggende» / «primary». Ved den nærmere vektleggingen av barnets beste og andre motstående hensyn, skal det ses hen til relevant høyesterettspraksis.

Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2015 s. 93 belyser den nærmere vekten av hensynet til barnets beste. Avgjørelsen angår ikke straffeprosess, men inneholder likevel generelle og interessante uttalelser om vektingen av barnets beste. Under henvisning til Rt. 2012 s. 1985 avsnitt 134-136 uttaler førstvoterende at hensynet til barnets beste ikke er det eneste og avgjørende hensynet. Barnets interesser skal likevel ha stor vekt; «Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen».¹⁷⁹

At barnets beste skal ha stor vekt i avgjørelser som angår barn er følgelig klart. Hvordan barnets beste vektas i forhold til allmennpreventive hensyn i skjønnsvurderingen etter strpl. § 224, finnes det naturligvis ingen konkrete eksempler på i rettspraksis. Slike problemstillinger kommer ikke opp for domstolen på bakgrunn av påtalemyndighetens rolle som offentlig anklager. Imidlertid finnes det rettspraksis som berører forholdet mellom barnets beste og allmennprevensjon i saker om straffutmåling som ledd i straffeforfølgningen.

Det er sparsommelig med høyesterettspraksis som uttrykkelig angår forholdet mellom barnets beste og allmennprevensjon i saker om *kroppskrenkelser*. Gjennomgående synes allmennpreventive hensyn å være tungtveiende i straffutmålingen i den grad straffereaksjonen

¹⁷⁹ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 65.

skjerpes. Det er først når reaksjonen påvirker barn at domstolen trekker inn hensynet til barnets beste.¹⁸⁰ Typisk er saker hvor straffereaksjonen medfører at barnets eneste omsorgsperson må sone fengselsstraff. Det kan da oppstå spenning mellom hensynet til allmennprevensjon og hensynet til barnets beste.¹⁸¹

Konkrete uttalelser om denne spenningen finnes i saker om mishandling. Avgjørelsen inntatt i Rt. 2015 s. 1115 er illustrerende. Spørsmålet i saken var om det kunne idømmes samfunnsstraff for overtredelse av strl. 1902 § 219 første ledd om mishandling. En mor hadde i tre år jevnlig slått sine to sønner med flat hånd, som var 2 ½ og 1 ½ år på tidspunktet volden startet. Hovedspørsmålet i saken var om utgangspunktet om ubetinget fengselsstraff måtte fravikes på grunn av at moren var hovedomsorgsperson for barna. Høyesterett delte seg i et flertall og mindretall hva gjaldt begrunnelsen og resultatet av straffutmålingen.

Førstvoterende, på vegne av flertallet, la vekt på barnevernets undersøkelser som tilsa at det ikke var mangler ved morens omsorg slik at det ikke ville være til barnas beste om andre overtok omsorgen. Dessuten forelå ingen opplysninger om andre nærstående som kunne ha omsorg for barna. I avsnitt 27 går førstvoterende inn på et interessant vurderingstema. Det uttales at hensynet til å beskytte barn *generelt* sett taler mot idømmelse av samfunnsstraff, mens hensynet til barna i denne *konkrete* saken talte for. Førstvoterende uttaler at avveiningen av interessene er vanskelig, men at hensynet til de konkrete barna burde veie tyngst. Flertallet konkluderte med at moren kunne idømmes samfunnsstraff.

Annenvoterende, på vegne av mindretallet, var i likhet med førstvoterende enig om at allmennpreventive hensyn står særlig sterkt ved familievold mot barn.¹⁸² I motsetning til førstvoterende, fant ikke annenvoterende grunnlag for en entydig oppfatning av hvilken straffereaksjon som ville være til barnas beste. Annenvoterende falt dermed tilbake på utgangspunktet om ubetinget fengselsstraff.¹⁸³

Barnets beste som tolkningsprinsipp tilsier at påtalemyndigheten skal velge det alternativet som best tjener det konkrete barnet.¹⁸⁴ Allmennpreventive hensyn kan på den annen side tjene

¹⁸⁰ Rt. 2015 s. 1115 avsnitt 21.

¹⁸¹ Se Rt. 2013 s. 838, jf. LE-2012-175625. Se også Rt. 2014 s. 702, LH-2015-78426 og LG-2022-100799.

¹⁸² Rt. 2015 s. 1115 avsnitt 35.

¹⁸³ Ibid. avsnitt 34-38

¹⁸⁴ Se CRC/C/GC/14, avsnitt 32.

barns beste generelt, sml. Rt. 2015 s. 1115 avsnitt 27. Likevel endte flertallet i saken med å vektlegge barnas konkrete interesser.

Ordlyden i barnekonvensjonen art. 3 nevner i likhet med Grl. § 104 annet ledd, både barn i flertall og i bestemt form entall.¹⁸⁵ Bestemmelsen er forstått slik at staten ved generelle avgjørelser, som vedtakelse av lovgivning, må ta stilling til hva som er til barns beste generelt.¹⁸⁶ I konkrete saker må imidlertid hva som er best for det konkrete barnet vurderes.¹⁸⁷ Poenget er at avgjørelser om etterforskning skal iverksettes, er en avgjørelse som angår det aktuelle barnet og følgelig er barnets konkrete interesser avgjørende.

I motsetning til saker som i Rt. 2015 s. 1115, blir det i saker om mindre alvorlig familievold gjennomgående idømt bøter eller betinget fengselsstraff. Omsorgspersonen må ikke sone fengselsstraff, noe som forklarer hvorfor problemstillingen om barnets beste og allmennprevensjon ikke i like stor grad kommer på spissen i slike tilfeller.

Det er jo nettopp når saken er kommet til domstolen at skyld skal plasseres og klanderer løftes frem. Domstolens reaksjon på straffbare handlinger er derfor sentral for å underbygge strafferettens hovedformål om å virke allmennpreventiv. Situasjonen er en annen når påtalemyndigheten skal vurdere barnets beste som ledd i avgjørelsen av om straffeforfølgning skal iverksettes. Hensynene aktualiseres på ulike stadier i straffesakskjeden og vektleggingen blir derfor noe ulik. På initialstadiet finnes muligheten for å skjerme barn fra den potensielle belastningen strafferettsapparatet innebærer. Når saken allerede er oppe for domstolen og belastningen et faktum, er det følgelig større grunn til å løfte frem de allmennpreventive hensynene.

Samlet sett foreligger det en rettslig adgang for påtalemyndigheten til å unnlate iverksettelse av etterforskning hvor saken er mindre alvorlig, og dette er til barnets beste. Rettskildemessig kan det reises spørsmål ved om retten til familieliv og barnets beste gjør at det foreligger en forventning om at påtalemyndigheten ikke iverksetter etterforskning. Viktigheten av å velge de tiltak som best ivaretar menneskerettighetene er ikke til å underkommunisere.

¹⁸⁵ Martnes (2021) s. 19.

¹⁸⁶ Se CRC/C/GC/14, avsnitt 6 (a), 17, 19, 23 og 32 og Martnes (2021) s. 19.

¹⁸⁷ I.c.

7 Avsluttende betraktninger

Formålet med masteroppgaven har vært å undersøke om påtalemyndigheten skal beslutte iverksettelse av etterforskning ved opplysninger om mindre alvorlig vold mot barn i nære relasjoner. Fokuset har særlig vært på hvordan hensynet til barnets beste innvirker på skjønnsutøvelsen etter strpl. § 224. Oppgaven har vist at verken Grl. § 104 tredje ledd, barnekonvensjonen art. 19 eller EMK art. 8 pålegger statens myndigheter en etterforskningsplikt i strafferettssporet i mindre alvorlige voldssaker. I slike tilfeller er statene gitt et handlingsrom og kan forfølge saken på annet vis.

Det er likevel vanskelig å gi en entydig konklusjon på oppgavens problemstilling. Hvorvidt påtalemyndigheten skal iverksette etterforskning ved opplysninger om mindre alvorlig vold mot barn i nære relasjoner, er og forblir en skjønsmessig vurdering. På et tidlig stadium kan det være vanskelig å vurdere om det er begått mindre alvorlig vold eller om volden er mer omfattende. Er volden mer omfattende og rammes av alvorligere straffebud, har påtalemyndigheten en etterforskningsplikt.

Når det gjelder de mindre alvorlige voldstilfellene har påtalemyndigheten et handlingsrom, hvor det stilles visse krav til deres skjønnsutøvelse. Barnets beste skal vurderes i alle avgjørelser vedrørende barn. En vurdering basert på forholdets alvorlighetsgrad og sakens antatte utfall kan som vist trekke i retning av at iverksettelse av etterforskning anses uproporsjonalt og at det dermed ikke foreligger «rimelig grunn» til å undersøke forholdet. Dersom barnets beste i tillegg taler mot iverksettelse av etterforskning, er det rettskildemessig gode holdepunkter for at saken burde forfølges på annet vis, herunder i barnevernssporet. Ikke minst understøttes en slik rettsanvendelse av barnets og foreldrenes rett til familieliv etter Grl. § 102 og EMK art. 8.

Når påtalemyndigheten på bakgrunn av håndhevingskjønnet unnlater å etterforske mulige straffbare forhold, kan det oppstå spenning mellom hensynet til allmennprevensjon og hensynet til barnets beste. Hensynet til barnets beste på et gruppenivå taler for håndhevelse av alle lovovertridelser begått mot barn. På den annen side kan hensynet til barnet på individnivå tale mot at mindre alvorlige saker straffeforfølges. Det er det konkrete barnets interesser som er det sentrale i enkeltsaker. De allmennpreventive hensyns faktiske virkning er som nevnt vanskelig å fastsette, i motsetning til barnets beste. Lovgiver har dessuten valgt at barnets beste skal være styrende i spørsmål vedrørende opplysningsutveksling mellom

barneverntjenesten og politiet i tilfeller hvor barneverntjenesten blir kjent med straffbare forhold innad i familien. Når barnets beste skal tillegges stor vekt i møte med andre motstående hensyn og deres rettigheter kan beskyttes like fullt på annet vis, taler dette mot at det foreligger «rimelig grunn» til å iverksette etterforskning etter strpl. § 224. Det er som nevnt viktig å se de problemstillinger som oppstår i familievoldssakene i et systemperspektiv hvor også andre relevante etater arbeider for barns rettigheter, herunder barneverntjenesten.

Terskelen for kontakt mellom barnevernet og politiet er som nevnt lav. Dersom etterforskning iverksettes på grunnlag av få opplysninger, kan dette få uheldige konsekvenser både for barnet og familien, noe saken innledningsvis om «Sara» og hennes familie illustrerer. Dette medfører en desto større forventning om at påtalemyndigheten vektlegger hensynet til barnets beste i skjønnsutøvelsen etter strpl. § 224.

Dersom hensynet til barnets beste generelt sett taler mot iverksettelse av etterforskning, reises spørsmålet om dette i realiteten medfører avkriminalisering av mindre alvorlig voldsutøvelse mot barn. Det er som nevnt nødvendig med kriminalisering av slike forhold, hvilket underbygges av hensynet til barnets beste på gruppenivå. En slik praktisering av håndhevingsskjønnet vil ikke være i tråd med lojalitetsplikten som påhviler påtalemyndigheten. Spørsmålet har ikke vært gjenstand for dyptgående analyse i oppgaven og bør antagelig løftes opp på lovgivernivå. Påtalemyndigheten skal likevel vurdere barnets beste i den konkrete sak, noe som etter forholdene vil variere. Dessuten fungerer strl. § 271 som et nødvendig supplement til mishandlingssakene. Dersom etterforskning iverksettes på bakgrunn av feilslåtte opplysninger om mer alvorlige forhold, er belastningen et faktum og en reaksjon på forholdet nødvendig til tross for at forholdet ikke er alvorlig. Problemstillingen viser kompleksiteten og de vanskelige spørsmål som reises i familievoldssakene.

Oppgaven har videre vist at det er mangelfullt med rettskildemateriale som eksplisitt tar stilling til barnets beste som moment i skjønnsutøvelsen etter strpl. § 224. Selv om barnets beste ikke kommer direkte til uttrykk i straffeprosessloven eller relevante rundskriv, har det utvilsomt rettslig relevans. Riksadvokatens rundskriv om etterforskning og familievold er fra henholdsvis 1999 og 2008. Tiden er moden for å oppdatere rundskrivene slik at disse er i overensstemmelse med det øvrige rettskildematerialet på rettighetsområdet for barn. Ideelt sett burde barnets beste komme til syne i straffeprosessloven, slik at relevansen tydeliggjøres og dermed skaper en likere rettsanvendelse.

Kildeliste

Lover, lovendringer, forskrifter mv.

Grunnloven – Grl.	Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov
Straffeloven (1902) – Strl. 1902	Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)
Forvaltningsloven – Fvl	Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)
Barnelova – bl.	Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)
Straffeprosessloven – Strpl.	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven)
Barnevernloven	Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)
Menneskerettsloven – Mrl.	Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
Straffeloven (2005) – Strl.	Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)
Vergemålsloven – Vgml.	Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven)
Barnevernsloven – Bvl.	Lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven)
Lov nr. 122/2021	Lov 18. juni 2021 nr. 122 om endringer i straffeprosessloven mv. (aktiv saksstyring mv.).
Ikraftsetting 8. april. 2022 nr. 570.	Ikraftsetting 8. april. 2022 nr. 570 av lov 18. juni 2021 nr. 122 om endringer i straffeprosessloven mv. (aktiv saksstyring mv.)
Påtaleinstruksen	Forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen)

Lovforarbeider

NOU 1985: 18	<i>Lov om sosiale tjenester mv.</i>
NOU 2016: 16	<i>Ny barnevernslov Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse</i>
NOU 2016: 24	<i>Ny straffeprosesslov</i>
NOU 2017: 5	<i>En påtalemyndighet for fremtiden – Påtaleanalysen</i>
NOU 2020: 14	<i>Ny barnelov – Til barnets beste</i>
Ot.prp. nr. 106 (2001-2002)	<i>Om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven m.m. (lovtiltak mot barne- og ungdomskriminalitet).</i>
Ot.prp. nr. 45 (2002-2003)	<i>Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)</i>
Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)	<i>Om lov om straff (straffeloven)</i>
Ot.prp. nr. 60 (2004-2005)	<i>Om lov om endringer I straffeprosessloven og politiloven (romavlytting og bruk av tvangsmidler for å forhindre alvorlig kriminalitet).</i>
Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) <i>Straffeloven, lovendr</i>	<i>Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)</i>
Ot.prp. nr. 104 (2008-2009) <i>Barnelova mv, lovendr.</i>	<i>Om lov om endringer i barnelova mv. (flytting, delt bosted, samvær, vold mv.)</i>
Prop. 116 L (2009-2010)	<i>Endringer i domstolloven (ekstraordinære valg til lekdommerutvalgene m.m.) og straffeloven 1902 (avvergingsplikt).</i>
Prop. 112 L (2014-2015)	<i>Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner)</i>
Prop. 133 L (2020-2021)	<i>Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barneloven.</i>

Prop. 146 L (2020-2021)	<i>Endringer i straffeprosessloven mv. (aktiv saksstyring mv.)</i>
Prop. 222 L (2020-2021)	<i>Endringer i barnevernloven mv. (tverrfaglig helsekartlegging).</i>
Dok.nr. 16 (2011-2012)	<i>Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven</i>

Norsk rettspraksis

Rt. 2005 s. 1293 A

Rt. 2005 s. 1567 A *Klapsedommen*

Rt. 2009 s. 1261 A

Rt. 2012 s. 1985

Rt. 2013 s. 588 A *Stalkingdommen*

Rt. 2013 s. 838 U

Rt. 2014 s. 702 U

Rt. 2015 s. 93 A *Maria-dommen*

Rt. 2015 s. 1115 A

Rt. 2015 s. 1388 P

HR-2016-2171-A

HR-2017-2414-A

HR-2018-2096-A

HR-2020-661-S

HR-2022-1791-U

LE-2012-175625

LH-2015-78426

LB-2022-93362

LG-2022-100799

Riksadvokatens rundskriv

(Kildene er tilgjengelig på riksadvokaten.no)

R nr. 3/1999	Etterforskning
R nr. 3/2008	Familievold
R nr. 2/2015	Ny straffelov
R nr. 3/2018	Kvalitetskrav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene mv. (Kvalitetsrundskrivet)
R nr. 1/2023	Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2023

Internasjonale konvensjoner

Den europeiske menneskerettskonvensjonen – EMK Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. November 1950.

Wien-konvensjonen Vienna Convention on the Law of Treaties 23. Mai 1969.

Barnekonvensjonen Convention on the Rights of the Child, New York, 20. November 1989

Internasjonal rettspraksis

Guinea-Bissau mot Senegal *Case concerning the Arbitral Award of 31 July 1989 (Guinea-Bissau v. Senegal)*, International Court of Justice, Judgement, 12. November 1991.

<i>Costello-Roberts mot Storbritannia</i>	<i>Case of Costello-Roberts v. the United Kingdom [C]</i> , 25. March 1993 (Application 13134/87)
<i>A mot Storbritannia</i>	<i>Case of A. v. the United Kingdom [C]</i> , 23. September 1998 (Application no. 25599/94).
<i>Osman mot Storbritannia</i>	<i>Case of Osman v. the United Kingdom [GC]</i> , 28. October 1998 (Application no. 23452/94).
<i>Bevacqua og S mot Bulgaria</i>	<i>Case of Bevacqua and S. v. Bulgaria [C]</i> , 12. June 2008 (Application no. 71127/01)
<i>K.T. mot Norge</i>	<i>Case of K.T. v. Norway [C]</i> , 25. September 2008 (Application no. 26664/03)
<i>Strand Lobben m.fl. mot Norge</i>	<i>Case of Strand Lobben and others v. Norway [GC]</i> , 10. September 2019 (Application no. 37283/13).
<i>F.O. mot Kroatia</i>	<i>Case of F.O. v. Croatia [C]</i> , 22. April 2021 (Application no. 29555/13)
<i>Tkheldze mot Georgia</i>	<i>Case of Tkheldze v. Georgia [C]</i> , 8. July 2021 (Application no. 33056/17)

General Comments

(Kildene er tilgjengelig på regjeringen.no)

CRC/C/GC/8	General Comment No. 8 (2006) <i>The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment (arts. 19; 28, para. 2; and 37, inter alia)</i> , CRC/C/GC/8.
CRC/C/GC/13	General Comment No. 13 (2011) <i>The right of the child to freedom from all forms of violence</i> , CRC/C/GC/13.
CRC/C/GC/14	General Comment No. 14 (2013) <i>The right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)</i> , CRC/C/GC/14.

Litteratur

- Bendiksen og Haugli (2015) Bendiksen, Lena. R.L. og Haugli, Trude, *Sentrale emner i barneretten*, 2. utg., Universitetsforlaget 2015.
- Dullum & Bakketeig (2017) Dullum, Jane og Bakketeig, Elisiv, «Bruk av legalstrategi mot vold i nære relasjoner» *Tidsskrift for strafferett* 2017, årg. 17 nr. 2, s. 103-125.
- Gröning NTfk (2013) Gröning, Linda, «Straffrättssystemets funktion vid familjevåldsbrott mot barn: Problem, utgångspunkter, perspektiv och svar» *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 2013, årg. 100 nr. 3, s. 369-383.
- Gröning Tfs (2013) Gröning, Linda, «Familjevåld i gränssnittet mellan straffrätten och barnevernsrätten: Om offentliga myndigheters rätt och plikt att anmäla brott» *Tidsskrift for strafferett* 2013, årg. 13 nr. 1, s. 38-64.
- Haftstad & Augusti (2019) Hafstad, Gertrud Sofie og Augusti, Else-Marie (Red.), «Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år». Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (Rapport nr. 4/2019).
https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf
- Handlingsplan, *Et liv uten vold* (2013) Justis- og beredskapsdepartementet, «Et liv uten vold: Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017», 16. august 2013,
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/et-liv-uten-vold/id733697/>
- Handlingsplan, *Frihet fra vold* (2021) Justis- og beredskapsdepartementet, «Frihet fra vold: Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021-2024», 13. august 2021,
<https://www.regjeringen.no/contentassets/9c4fb648c66c4c1eb2e58f645eb870b8/209755-jd-frihetfravold-web.pdf>
- Jacobsen (2004) Jacobsen, Jørn R.T., *Menneskevern eller menneskeverd?: Ei innleiing til spørsmålet om allmennprevensjonen sin rettslege legitimitet*, 1. utg., Fagbokforlaget 2004.
- Jacobsen Tfs (2004) Jacobsen, Jørn R.T., «Diskusjonen om allmennprevensjonen sin faktiske verknad» *Tidsskrift for strafferett* 2004, årg. 4 nr. 4, s. 394-438.

- Kjelby (2013) Kjelby, Gert Johan, *Mellom rett og plikt til straffeforfølgning: Den relative etterforsknings- og påtaleplikts rettslige rammer og rettslige utvikling i norsk straffeprosess*, 1. utg., Cappelen Damm Akademisk 2013.
- Kjelby (2019) Kjelby, Gert Johan, *Påtalerett*, 2. utg., Cappelen Damm Akademisk 2019.
- Kvalø (2021) Kvalø, Kirsten Kolstad, *Barnekonvensjonen: Karnov lovkommentar til art. 19*, note 4, Lovdata.no, 19. november 2021, https://lovdata.no/pro/COMMENT/karnov/1999-05-21-30_v8_4f176d04_d1_a19.n4/1 (lest 20. april 2023).
- Martnes (2021) Martnes, Mona, *Barnets beste: Rettighetens innhold i saker om opphold på humanitært grunnlag og utvisning*, 1. utg., Universitetsforlaget 2021. DOI: <https://doi.org/10.18261/9788215049991-2021>
- Myhrer (2001) Myhrer, Tor-Geir, «Etterforskningsbegrepet» *Tidsskrift for strafferett* 2001, årg. 1 nr. 1, s. 6-30.
- Sørensen (2015) Sørensen, Christian Børge, «Barnevern og menneskerettighetene», Utredning til Barnevernslovutvalget, 23. desember 2015. Inntatt i NOU 2016: 16 s. 306-360.
- Søvig (2009) Søvig, Karl Harald, «Barns rettigheter på barns premisser – utfordringer i møte mellom FNs og barnekonvensjon og norsk rett», En utredning gjort på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet. Det juridiske fakultets skriftserie, UiB nr. 115 2009.
- Øyen (2022) Øyen, Ørnulf, *Straffeprosess*, 3. utg., Fagbokforlaget 2022.
- Aall (2021) Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter 2: Statens plikt til effektiv og betryggende straffeforfølgning*, 1. utg., Fagbokforlaget 2021.

Nettartikler

- Skogstrøm, *Aftenposten* (2015) Skogstrøm, Lene, «Hele familien har fått problemer etter politiets og barnevernets aksjon», *Aftenposten*, 1. juni 2015, <https://www.aftenposten.no/norge/i/r3E8/hele-familien-har-faatt-problemer-etter-politiets-og-barnevernets-aksjon> (lest 17. april 2023).
- Barne- ungdoms- og familiedirektora tet og Politidirektoratet (2020) Barne- ungdoms- og familiedirektoratet og Politidirektoratet, «Politi og barnevern – nasjonale retningslinjer for samhandling», 28. mai 2020, https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/politi_og_barnevern_nasjonale_retningslinjer_for_samhandling/ (lest 15. april 2023).
- Barne- ungdoms- og familiedirektora tet (2021) Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, «Barn utsatt for vold i familien», sist oppdatert 01. september 2021, https://www2.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Barn_utsatt_for_vold_i_familien/ (lest 21. april 2023).
- Politidirektoratet og Riksadvokaten, *Straffesaksbehandlingen 2022* Politidirektoratet og Riksadvokaten, «Straffesaksbehandlingen 2022», *Politiet.no*, 2022, <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/strasak/2022/anmeldt-kriminalitet-strasak-2022.pdf> (lest 28. april 2023).
- Høydal, *VG* (2023) Høydal, Håkon F., «Færre avhør av barn bekymrer», *VG*, 11. februar 2023, <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/VP5g11/faerre-avhoer-av-barn-bekymrer> (lest 3. april 2023).
- Myrvang (2023) Myrvang, Synne Eggum, «Rekordår på krisesenteret: - Hjelper veldig mange flere», *VG*, 11. februar 2023, <https://www.vg.no/nyheter/i/XbWgGE/rekordaar-paa-krisesenteret-hjelper-veldig-mange-flere> (lest 3. april 2023).
- Quist og Myrvang (2023) Quist, Christina og Myrvang, Synne Eggum, «Færre anmelder familievold: - Bekymringsfullt», *VG*, 27. februar 2023, <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/139ELA/faerre-anmelder-mishandling-i-naere-relasjoner-bekymringsfullt> (lest 3. april 2023).